

Militaire bijstand bij binnenlandsche onlusten.

DOOR C. v. V. T. V.

(Vervolg en slot van blz. 117.)

Merkwaardig is, wat de Commune-Generaal CLUSERET schrijft over de middelen, die bij eene »sociale revolutie« ter beschikking komen.

»De afdelingen — schrijft hij — maken zich bij het begin van »den stratenkamp aanstonds meester van de hoekhuizen, waar twee »straten elkaar kruisen en van de vier hoekhuizen aan weerszijden »van de straat.

»Een deel van den troep bezet den ingang, terwijl eene andere »groep zoo spoedig mogelijk eene hoogere verdieping binnen dringt »en van daar, door het verbreken van de zijwanden, zich den toe- »gang tot de aangrenzende huizen verschaft. Naar het protest der »bewoners zal niet worden geluisterd. Alles hangt af van de snelheid »der beweging. Wij kunnen door het inslaan van de zijmuren eerder »honderd huizen bezetten, dan dat één door ons verdedigd huis door »de militairen wordt genomen.« Verder beveelt hij aan, zich in de bovenste verdiepingen vast te zetten daar in geval van eene botsing met de militairen in de huizen, het werpen met ontplofbare bommen en het intrappen van de plafonds voordeel kan geven.

De menigte zoo noodig bij het uiteendrijven tusschen twee troepen te brengen.

Vuur uit de aan de barricaden grenzende huizen vergemakkelijkt de bestorming, ze kunnen het gemakkelijkst in den rug worden genomen. Het kan voorkomen, dat de militaire macht zelf van barricaden gebruik maakt, b.v. bij het beschermen of verdedigen vangebouwen.

Zijn de troepen eenmaal voorwaarts gerukt, dan moeten zij niet te weerstaan, beslissend en krachtig vooruitgaan, wat reeds dikwijls botsingen voorkomt.

Terwijl een deel van de beschikbare macht door de straten vooruit gaat, beweegt een ander gedeelte zich door de huizen, waarbij er vooral op moet worden gelet, dat de eersten niet op de laatsten vuren.

Moet men terug, dan van zijstraat tot zijstraat, waarbij van hier uit kleine afdelingen op de flanken der vooruitsnellende menigte vuren. Ten slotte trachten bij een versterkten post of achter eene brug te komen, die naar de van de achtervolgers afgekeerde zijde kan worden opengedraaid of opgehaald.

Den troep steeds doen vergezellen door het noodige hospitaal-personeel met verbandmiddelen en brancards.

Is geen deskundig personeel beschikbaar, dan bepaalde personen aan te wijzen tot het verzorgen van gewonden. Aan artillerie steeds

eene infanteriebedekking mede te geven. Ook bij konvooien het geleide voldoende sterk te maken.

In Berlijn (1848) deed zich het geval voor, dat een luitenant met 20 rijdende artilleristen en een wagen naar het laboratorium in Moabit werd gezonden, om munitie voor de infanterie te halen. Op den terugtocht vielen bij een gevecht met een troep rebellen eenige gewonden, de wagen liep gevaar in handen van het gepeupel te vallen, maar werd door de ruiters, die met de sabel chargeerden, en vooral door het aanvoeren van een 6-ponder, die eene kartets afvuurde, gered.

Te letten op de vrouwen, als men dezen naam nog voor die personen mag bezigen, die bij elk opstootje eene voorname rol spelen en vaak door de mannen op den voorgrond worden geschoven, in de hoop, dat de troepen dan niet zullen vuren. Men denke aan das Lied von der Glocke, waar SCHILLER spreekt van »da werden Weiber zu Hyänen«!

Nog zij opgemerkt, dat men om een straatopstootje te bewerken, goed weer moet hebben, anders blijven de nieuwsgierigen weg, die de menigte in niet geringe mate vergrooten. Vaak heeft een forsche straal van waterleiding of brandspuit meer succes dan tal van bajonetten.

Troepen, die per spoor naar eene bedreigde plaats worden vervoerd, zullen goed doen op eenigen afstand vóór het station van bestemming, b.v. bij het voorlaatste of wel bij de omsingelende cavalerie, uit te stijgen.

Het dekken en dus ook het bewaken van spoorlijnen is veelal van groot belang.

Het is zaak te zorgen, dat op straat liggende steenhoopen voldoende worden bezet. Ook in aanbouw of afbraak zijnde gebouwen tijdig te doen bezetten.

Dat van alle, ter beschikking zijnde technische hulpmiddelen — telegraaf, telefoon, enz. — een ruim gebruik moet worden gemaakt, ligt voor de hand.

Zoo kon men eenige maanden geleden in eene Duitsche courant o. a. het volgende lezen uit een »geheim decreet« met het oog op kiesrechtbetoogingen door het (Pruisische) Ministerie van Binnenlandsche Zaken uitgegeven:

»Ingeval van ongeregeldheden, betoogingen, enz., die de openbare »orde bedreigen, moet men fotografische afbeeldingen nemen van de »menigte, om het onderzoek over het voorgevallene te vergemakkelijken.«

Ten slotte, en om dit artikel niet te wijdloopig te doen zijn, bepaal ik mij ertoe, twee voorbeelden aan te halen en wel het oproer te Berlijn in 1848 en dat te Milaan in 1898. Trouwens veel literatuur op dit gebied is er niet.

In 1847 waren de prijzen der levensmiddelen door boeren en

De straatgevechten te Berlijn in 1848. 1)

1) Zie Mil. Woch. 1891, Beih. 4 en 5.

In Januari hoorde men reeds van onlusten in Milaan, Palermo en Napels, later kwam het in Padua en den 23sten Februari in Parijs tot een oproer, waar LOUIS PHILIPPE afstand moest doen van de kroon en de republiek werd uitgeroepen.

Deze gebeurtenissen werkten als brandstof in geheel Duitschland; onlusten grepen plaats in Breslau, Bremen, Hanau, Dresden en Berlijn, tot het in deze laatste plaats tot een openlijken opstand kwam.

Reeds sinds eenige weken zag men in Berlijn groepen van verdacht uitzieende personen, die ten deele als arbeiders, ten deele als studenten of artisten gekleed waren, en die niemand kende. Zij hielden redevoeringen, trachtten de armere bevolking door brandewijn en sigaren voor zich te winnen en ontbraken bij geen enkelen volksooploop, waarvan zij met veel behendigheid gebruik maakten. Dreigde er gevaar, dan wisten zij steeds snel te verdwijnen.

De tegenwoordige werkstakingen kende men toen nog niet, men kreeg echter reeds smaak in volksvergaderingen.

6 Maart. Zulk eene had 6 Maart plaats, hier werden de eischen van de
7 Maart. ontevreden opgesteld. Dit herhaalde zich den volgenden dag in tegenwoordigheid van eene veel grootere menigte. Er werd een adres aan den Koning gericht, waarin o. a. vrijheid van drukpers en van vereeniging werd verlangd, en vóór alles volkswapening, n.b. met vrije keuze van de aanvoerders.

Op de Beurs ontstond eene paniek, die alle papieren sterk deed dalen.

De gemeenteraad besloot »Bürger-Schutzwachen« op te richten, om de orde in de straten te handhaven en het eigendom van de inwoners tegen plundering te beschermen.

De Oberbürgermeister KRAUSNICK was bij de Berlijners niet zeer bemind, daarentegen was de Politiepresident VON MINUTOLI zeer populair. Gouverneur van Berlijn was sinds 2 Maart, Generaal der infanterie VON PFUEL; als commandant der stad fungeerde Luitenant-Generaal VON DITFURTH.

De volgende dagen nam de opwindung in de stad met het uur toe.

De grootere wachten werden versterkt, de kleinere, zoomede de blootgestelde schildwachten, werden ingetrokken; een zeer goede maatregel!

Alle wachten en posten trokken met geladen geweer op, op het Slotplein werden eenige stukken opgereden. In elke kazerne hield zich dag en nacht eene afdeeling tot uitrukken gereed. De officieren konden zich alleen en in uniform niet meer op straat vertoonen, zonder zich aan beledigingen bloot te stellen.

Beledigingen van de militairen, in den regel ten doel hebbende gewelddadig optreden uit te lokken, bleven niet uit. De in *streng* discipline opgeleide troepen lieten zich echter niet tot wapengeweld verleiden. Op het Slotplein bepaalden de daar staande dragonder-

13 Maart. patrouilles er zich toe de volksmenigte uiteen te drijven, den 13^{en}

's avonds trachtte het gepeupel een wapenmagazijn te plunderen, waarin het werd verhinderd.

14 Maart.

Den 14^{en} verscheen eene bekendmaking, door den gouverneur en den politiepresident onderteekend. Deze herinnerde eraan, dat volksverzamelingen niet geoorloofd waren. Er werd op gewezen, dat niet alleen de daarbij betrokken aanvoerders en deelnemers, maar ook de uit nieuwsgierigheid daarbij aanwezige personen zich blootstelden aan de gevolgen, die overtreding van dit verbod medebracht. Tevens werd in herinnering gebracht, dat degenen, die bij een oloop niet oogenblikkelijk gevolg zouden geven aan het bevel van den commandeerende officier om uiteen te gaan of dit niet zouden doen, nadat het bevel door driemaal herhaald tromgeroffel of hoorgeschal is gevolgd, reeds alleen daarvoor gestraft konden worden met vrijheidsberoving (tot zes maanden).

Nog werd den bewoners herinnerd aan de verplichting tot het sluiten hunner huizen bij het ontstaan van oploopen.

Ouders, onderwijzers en hoofden van gezinnen werden verplicht hunne kinderen, leerlingen en dienstboden terug te houden en hun onder geen voorwendsel toe te staan, de oploopen te vergrooten, door zich daarbij aan te sluiten.

De fabriekseigenaars en meesterknechts werden verplicht zulke maatregelen te treffen, dat hunne werklieden, gezellen en leerlingen verhinderd werden zich uit de werkplaatsen en woningen te verwijderen.

Jongens, die uit moedwil bij een oloop op straat of op openbare plaatsen onrust veroorzaakten en zich wanordelijk gedroegen, waartoe ook te rekenen provocatie door geschreeuw en fluiten, zouden volgens het Algemeen Landrecht gestraft worden.

De inwoners van Berlijn wisten dus, na bekendmaking van dit besluit, precies waaraan zich te moeten houden.

Den zelfden dag om half acht 's avonds werd het noodig geacht, dat een groot deel van het garnizoen uitrukke. Vijf bataljons bezetten het Slot en 'een het Tuighuis, de cavalerie hield het Slotplein bezet en 2 eskadrons kurassiers reden op en neer door Breite- en Brüderstrasse. In de laatste straat had het volk de bruggen opgebroken en de toegangen tot de nevenstraten door barricaden afgesloten. De kurassiers werden met steenworpen ontvangen, hun aanvoerder liet 3-maal het signaal tot uiteengaan geven, maar te vergeefs, van uit de openstaande deuren en de eerste verdieping van een der huizen werden de ruiters voortdurend met flesschen en steenen begroet, zoodat ten slotte van de pallas moest worden gebruik gemaakt. Toen nu eene afdeeling infanterie aan de andere zijde den toegang versperde, geraakte de menigte tusschen twee vuren en kwam het tot een handgemeen. Verschillende militairen werden door steenworpen gewond. Tegen middernacht was de rust teruggekeerd en mochten de troepen naar de kazernes terugkeeren.

Dat het tot eene revolutie zou komen, daarover was men het

thans in alle lagen der bevolking eens, de verbittering van het volk tegen de troepen had haar hoogtepunt bereikt.

15 Maart. Den volgenden dag kwam er bericht van den politiepresident, dat de eerstvolgende trein uit Leipzig studenten zou medevoeren en dat het dus wenschelijk was, aan het station een eskadron dragonders op te stellen.

Reeds vroegtijdig verzamelde zich eene groote menigte op het Slotplein en in de aangrenzende straten, vooral in Breite- en Brüderstrasse.

De aankondiging van den vorigen dag bleek geene uitwerking te hebben. De 1200 burgers, die de orde trachtten te handhaven (»Schutzbürger«) werden gehoond en mishandeld.

Ten half vier liet de Gouverneur een bataljon in het Tuighuis komen en iets later nog een. Om 5 uur drong het tierende volk naar een der portalen van het Slot op. Dit portaal was bezet door een peloton infanterie, dat met steenen werd bestookt, waardoor 2 officieren en 19 fuseliers gewond werden.

Toen daarop Kapitein VON PLEHWE het tromsignaal liet geven en liet vaardig maken, stoof het volk uiteen, vernieuwde echter den aanval, toen het gevaar voorbij scheen. Dit herhaalde zich gedurende twee volle uren.

Ook de Gouverneur liet verscheidene malen de geweren in den aanslag brengen, zonder van het wapen gebruik te laten maken. Er viel geen schot, de lankmoedigheid van de troepen was bewonderenswaardig, de discipline voorbeeldig.

Daar zich tegen den avond het bericht verspreidde, dat het volk verschillende wapenmagazijnen had geplunderd, werden nog 3 bataljons en 8 stukken aangetrokken.

Toen tegen 7 uur opnieuw werd opgedrongen en met steenen geworpen, werd door een eskadron gechargeerd en het Slotplein schoongeveegd; de opgerichte barricaden verhinderden het echter tot in de straten door te dringen. De compagnie van Kapitein VON ALVENSLEBEN werd daarom ter ondersteuning nagezonden. Deze zond een peloton door de Brüder- en het andere door de Breitestrasse. Beide werden van achter de barricaden, daken en vensters der naburige huizen met een hagel van steenen ontvangen en moesten van het vuurwapen gebruik maken, waarop de rebellen vluchtten.

De barricaden in de Brüderstrasse werden geslecht en de oproerigen vervolgd tot over de Gertraudtenbrücke. Ook in de Breitestrasse was het tot een bloedig treffen gekomen.

In de nabijheid waren verschillende bruggen opgehaald en daarachter barricaden opgeworpen, zij werden overal opgeruimd. Ten 11 uur keerden de troepen naar de kazernes terug.

Ditmaal waren er dooden en gewonden gevallen, er lag reeds meer stelsel in het opwerpen der barricaden, leiding was bij de oproerlingen niet te miskennen.

In den loop van den 15^{en} verbreidde zich het bericht van de

gebeurtenissen in Weenen als een loopend vuur door de stad, men eischte opnieuw terugtrekken van de militaire macht, volkswapening en andere reeds vroeger genoemde zaken.

16 Maart. Den 16^{en} werden, om geen aanleiding te geven tot verhitting der gemoederen, de kleine cavaleriepatrouilles, die tot nu toe door de straten hadden gereden, ingetrokken.

Bij den marsch van eene compagnie naar een der paleizen werd op een grooten volkshoop gestooten, die met geschreeuw naderde. De commandant liet onmiddellijk vaardig maken en gelastte de menigte door signaal uiteen te gaan, een gedeelte verstrooide zich, een ander deel bleef staan en riep: »schiet maar met je losse patronen«. Een salvo, door eene sectie afgegeven, deed 3 man dood neerstorten, waarop de rest in alle richtingen uiteen stooft. Dit was de tweede maal, dat de troepen op het volk schoten; het geduld was nu uitgeput.

Ook dien dag kon het garnizoen reeds tegen middernacht naar het kwartier terugkeeren, 1½ bat^{on}., 1 eskadron en 2 stukken bleven nog tot 4 uur op hun post.

17 Maart. 17 Maart verliep buitengewoon kalm. 's Avonds stroomden groote menschenmassa's door de straten. De Schutzbürger liepen in afdeelingen van 10 en 20 man met een witten armband en een staf door de straten, en verzochten ieder, die bleef staan, door te loopen. Later bleek, dat zich onder hen personen bevonden, die met de rebellen heulden en waren toegetreden, om bij het uitbreken van den oorlog de burgers in de hand te hebben. In het algemeen schenen hunne gedragingen dubbelzinnig.

16, 17, 18 en 19 Maart werd het garnizoen versterkt en wel met 10 bataljons en 2 ruiteregimenten; hiervan werden 2 bataljons gekazerneerd in Berlijnsche kazernes, 7 gekantonneerd om de stad en 1 op het Operaplein gelegd. De beide cavalerieregimenten, die mede bij de omsingeling van Berlijn behulpzaam moesten zijn, werden nabij den Botanischen Garten gelegd.

De 7 bataljons werden onder bevel gesteld van den generaal-majoor, commandant der 5^e infanteriebrigade.

Tot het aanbreken van den nacht bleven het Slot en het Tuighuis bezet.

Elken dag waren intusschen revolutionairen in Berlijn aangekomen en trachtten propaganda te maken en het volk op te ruien. Op eene zeer stormachtige vergadering in Tivoli werd 21 Maart bestemd als de dag, waarop het oproer zou losbarsten.

De uitbarsting greep echter, buiten de leiders om, eerder plaats dan het plan was, zooals men trouwens in den regel wel zal zien. Men windt het volk op, strooit het zand in de oogen en de bom barst, voor men het wil, voor men het weet.

18 Maart stonden den Gouverneur van Berlijn ± 14.000 man, waaronder 2000 ruiters, ter beschikking, benevens 36 bespannen stukken. De stad had toen 204 politiebeambten op 400.000 zielen.

De bewapening der infanterie bestond uit gladloopsvoorladers; slechts

een bataljon en de onderofficieren van een ander bataljon hadden getrokken buksen. De recruten waren in de 5^e oefeningsmaand en hadden nauwelijks met losse patronen geschoten.

18 Maart. De kreet »Militär zurück« scheen het parool van het volk te zijn. Toen bij ongeluk twee schoten afgingen, zonder iemand te verwonden, was dit koren op den molen van de rebellen.

Men liep door de straten, roepende: »verraad, verraad, te wapen, wreekt het vergoten burgerbloed!« Als bij tooverslag was half Berlijn dol geworden.

Dit geeft mij de gelegenheid er op te wijzen, hoe weinig noodig is om smeulende hartstochten op te wekken.

Ook in ons land heeft zich in den »stakingstijd« meer dan eens het geval voorgedaan, dat bij het vullen of ledigen van het magazijn een schot afging. Volgens mijne meening behoort in dit geval als regel de schuldige — want het is bijna zonder uitzondering onachtzaamheid — zwaar gestraft te worden, evenals bij het afgaan van een los schot, wat bij oefeningen geen uitzondering is.

Goed gezinde burgers, die in de Königstrasse het volk trachtten te kalmeeren en een vaandel toonden met het opschrift: »Een misverstand! De Koning wil het beste« werden met hoon en steenworpen begroet. De barricaden werden bijzonder vlug en met veel verstand aangelegd in elke dwarsstraat. De hogere verdiepingen van de hoekhuizen waren met rebellen bezet. Merkwaardig moet het gezicht zijn geweest, toen de Polizeipräsident VON MINUTOLI in volle uniform de Königstrasse langs kwam en onder levendig gejuich van het volk, dat hem gaarne mocht, over de eerste barricade werd gedragen.

Eene gebeurtenis, zeker wel eenig in de geschiedenis, want bij alle revoluties was de chef der politie gewoonlijk het eerste slachtoffer.

De beweging op straat werd immer heftiger. Studenten en andere personen sleepten sabels, pistolen, degens, bijlen en vandelns aan, grootendeels in den schouwburg geroofd.

De »Schutzkommissionen« keerden nu van de barricaden terug, verklarende, dat hun bemoeienissen vruchteloos waren geweest en dat de opstand slechts met wapengeweld te onderdrukken was.

Het vermelden van het optreden van alle troependeelen zou te voeren, daarom bepaal ik mij er toe eenige gebeurtenissen te vermelden en meer in het bijzonder het optreden mede te deelen van het fuselierbataljon van het 1ste garderegiment.

Toen kort na het bovenvermelde uit de hoekhuizen van de Heiligengeist- en de Poststrasse schoten vielen, gericht op het hoofd van het bataljon, dat op de Lange Brücke stond — het was toen half vier — werd onmiddellijk het signaal tot vuren gegeven, waarop een levendig tirailleurvuur werd afgegeven.

Een inmiddels op de brug opgereden 6-ponder schoot drie kartetsen af, die gevolgd werden door vijf granaten uit een eveneens opgereden houwitser.

Thans heerschte eene doodsche stilte, in de heele straat was geen mensch meer te zien.

Het bataljon, voorafgegaan door tirailleurs, rukte nu gesloten tegen de barricaden op, eene groote fout, die onmiddellijk werd gestraft, toen uit de vensters steenen, flesschen, balken, meubelen — zelfs eene latafel — naar beneden werden geworpen.

De voorste sectiën kwamen tot staan, het paard van den B.C^t. steigerde, de adjudant werd bloedig verwond, beiden moesten afstijgen.

Zonder commando gaf het bataljon een formeel salvo af, dat, hoewel verkeerd, toch tot gevolg had, dat de steenenregen wat verminderde. De B.C^t. liet zoo lang ophouden met vuren blazen, tot geen schot meer viel en gaf aan de achterste compagnieën last grootere afstanden te nemen. Het bataljon verplaatste zich naar de trottoirs aan weerszijden van de straat en dekte zich, zoodat de steenen zonder letsel te doen op den grond vielen en de vensters beter onder vuur konden worden genomen.

Met gevonden werktuigen sloeg een deel der manschappen de deuren in, waarop de officieren met hun troep de trappen opijlden en de huizen doorzochten.

Men mag het op het »vinden« van gereedschappen nooit laten aankomen en in zulke gevallen tijdig de noodige ladders en ander materieel, als bijlen, houweelen, koevoeten, hamers en springbussen, gereedhouden. Daartoe zoo mogelijk aan elk bataljon eene sectie genietroepen toe te voegen. Zijn geen geniesoldaten beschikbaar, dan bijzondere afdelingen vormen van uitgekozen, handige kerels.

In geval van nood kan men trachten, de deuren te openen door een schot door het slot.

Het doorzoeken van de beide eerste hoekhuizen aan de Heiligengeist- en Poststrasse is eene vermeldenswaardige episode uit het oproer.

Toen de fuseliers het aan de rechterhand staande hoekhuis binnen gingen, trad hun een net gekleed heer dreigend te gemoet, die geweldig schimpte en vroeg hoe de soldaten er toe kwamen bij vredelievende burgers in te breken; natuurlijk lag hij op den grond, voordat hij had uitgesproken.

Intusschen waren een tweetal officieren met fuseliers naar de eerste verdieping gegaan, waar het restaurant *Rosch* was. De gesloten deur werd opengebroken, waarop de dikke eigenaar met zijn kellner de soldaten te gemoet kwam, servetten om den linker arm gebonden, als waren ze Schutzbürger. Beiden waren zeer verbolgen, dat de militairen hunne onschuldige gasten hadden doodgeschoten.

In de kamer er naast lag een man onder het billard, die door een schot in het hoofd was gedood, in een hoek stond een ander, met sterk bloedend gelaat, terwijl een opgeschoten, slecht gekleede jongen, die trachtte te ontkomen, ingehaald en weggevoerd werd.

Daar de meeste rebellen nog hooger waren gevluht, ijlden eenige

officiëren en 20 fuseliers naar boven. Ook hier gesloten en gebarriadeerde deuren.

De toegangsdeur werd ingetrapt en de er achter liggende voorwerpen werden verwijderd.

De eerste twee kamers waren leeg, hoopen steenen waren bij de vensters gereed gelegd, bij het openen van eene derde deur vond men een half dozijn dames, dienstboden en kinderen, die geknield om genade smeekten. Achter de deur stonden in een hoek tien steenwerpers als haringen tegen elkaar gepakt, slechts twee hunner waren nog gewapend, de eene met een degen, de andere met eene karabijn.

De moed van de opstandelingen was gebroken; zonder tegenstand te bieden, werden ze met de anderen naar het Slot gebracht. Toen het transport over de brug trok, werd het door aldaar staande troepen, die de fuseliers met spanning de Königstrasse hadden zien ingaan, met gejubel ontvangen.

De deur van het andere hoekhuis, van Majoor PREUSZ, werd te gelijker tijd ingeslagen. Luitenant VON SCHLEGELL, die de leiding had, ontkwam hier 3-maal ternauwernood den dood; eerst sloeg men met een bijl naar hem, zonder te raken, even later werd eene karabijn op hem gericht en afgetrokken, zonder dat het schot afging, terwijl men ten slotte nog met eene sabel naar hem sloeg, waarbij door den houw een onderofficier werd getroffen. De drie aanvallers werden onmiddellijk neergelegd.

Op de eerste verdieping werden, behalve hoopen steenen, tal van sabels, slechte geweren en patronen gevonden. Onder het dakraam lag een lijk met een schot door het hoofd, een ander werd achter eene deur gevonden.

Op gelijke wijze ging het van huis tot huis verder, de tegenstand werd echter minder; eerst toen de schemering intrad was het bataljon meester van de Königstrasse, nadat nog uit tal van hoekhuizen was geschoten en dit vuur tot zwijgen was gebracht.

Toen van de Königsbrücke, waarop de rebellen van zakken meel eene barricade hadden opgeworpen, schoten vielen, draafden twee stukken het bataljon voorbij, legden af en losten eenige schoten, waarop de verdedigers uiteenstoven.

Het opruimen van de nog in de straat overblijvende barricaden, zeven in getal, werd vaak aan de gevangenen opgedragen, die hun werk snel deden, daar de fuseliers er met geladen geweer bij stonden.

Totaal had het vermeesteren van de straat het bataljon zes gewonden gekost, de slechte bewapening der rebellen en de weinig hardnekkige verdediging waren oorzaak, dat er niet meer vielen, aan de andere zijde waren dertig dooden, tal van gewonden en tachtig gevangenen. Toch leende de Königstrasse zich uitstekend voor een verdedigend gevecht van oproerlingen; hooge huizen, enge straat, tal van zijstraten, gelegenheid biedend tot het opwerpen van flank-

barricaden. De toegangen tot de straat zijn defilés: bruggen, die van uit de hoekhuizen voortreffelijk onder vuur kunnen worden genomen, en waarvan de Königsbrücke, gebarricadeerd, een zekeren terugtochtsweg over het Alexanderplein biedt. Hierbij komt nog, dat de bewoners der straat de opstandelingen — uit vrees — meer te gemoet kwamen, dan in eenig ander deel der stad.

De aanvoerders hadden het centrum van den opstand naar König- en Breitestrasse verlegd, daar deze beide straten naar het Slot voeren, het einddoel hunner pogingen.

Toen Generaal VON MÖLLENDORF, Commandant van de troepen in Königstrasse en omgeving ten 7³⁰ den opperbevelhebber meldde, dat deze straat tot de Königsbrücke in het bezit der troepen was, en hem vroeg, of hij wilde, dat er nog zou worden voortgegaan, dan wel, of men met het oog op de duisternis bij het aanbreken van den dag zou voortgaan, liet Generaal VON PRITTWITZ antwoorden, dat men zich voorloopig met het verkregen succes zou tevreden stellen. De barricade van zakken meel, die door de troepen genomen was, werd nu door deze zelf benut, 20 pas over de brug vooruitgelegd en door een peloton bezet.

Den geheelen avond en 's nachts werd van uit de hoekhuizen der straten, die aan de tegenover liggende zijde van het Alexanderplein uitkomen, nu en dan gevuerd.

Achter de barricaden aan de uitgangen van de Neue Königs- en Landsberger Strasse had men 2 mortieren uit het Schuttershuis opgereden, die met scherven, kogeltjes en stukken van ijzeren stangen vuurden.

Daar het zacht weer was, brachten de troepen den nacht op het plaveisel door, den mantel aan, den ransel als hoofdkussen.

19 Maart. Tegen 6 uur 's morgens begon het geweervuur aan weerszijden opnieuw. Het peloton achter de barricade werd afgelost, waarbij Luitenant TŪPKE, leeraar bij het kadettenkorps, door een stuk ijzer zwaar in de borst werd gewond, wat drie dagen later zijn dood ten gevolge had ¹⁾. Om 10 uur hield aan weerszijden het vuren op.

De Maartdagen kostten den opstandelingen ongeveer 230 dooden en een onbekend aantal gewonden; aan de zijde der troepen waren gedood 3 officieren, 17 onderofficieren en minderen, gewond 14 officieren, 14 onderofficieren, 226 manschappen.

Van hoe groot belang het is, kalm, maar beslist, op te treden en hoe eene flinke, energieke en koelbloedige handelwijze zelfs den vijand eerbied afdwingt, bewijst het optreden van Luitenant

1) De volgende melding van zijne verwonding, die in de kadettenschool te Lichterfelde in het officierscasino wordt bewaard, schreef de doodelijk gekwetste van uit zijn ziekbed, wel een bewijs van groote plichtsbetrachting:

„Der Unterzeichnete zeigt ganz gehorsamst an, dasz es ihm infolge eines „gestern in die Brust erhaltenen Schusses fast unmöglich ist, in den nächsten „Tagen seine Unterrichtsstunden in Secunda zu geben“.

VON REIBNITZ van de artillerie, een voorbeeld, dat alle aandacht verdient en waard is eene onuitwischbare plaats in ons geheugen in te nemen. Een bewijs tevens, dat de vaste wil, de zelfbeheersching en de tact van één enkele vaak meer ten goede kan doen dan troepen soldaten en dapperheid.

Den beruchten 18^{en} Maart werd dezen officier ten 1 uur n.m. met 40 artilleristen te voet en 2 onderofficieren opgedragen het kasteel Monbyou te bezetten. Daar was reeds aanwezig de slotwacht van een onderofficier en 9 grenadiers. In allerijl waren de 40 artilleristen met oude »steenslotgeweren« uitgerust, waarvan — zooals later bleek — een deel niet van vuursteen was voorzien.

In den middag verzamelden zich voor het Slot verscheidene honderden menschen, welken de officier geheel alleen te gemoet trad en in de hem eigen populaire wijze van spreken verzocht, vreedzaam uiteen te gaan, wat hem boven verwachting gelukte.

Na eenigen tijd kwamen echter nieuwe, nog grootere menschenmassa's voor het Slot, waaronder vele machine-arbeiders en studenten. Nogmaals trachtte hij gemoedelijk hen tot heengaan te brengen, ditmaal echter tevergeefs. Hij liet daarom zijn 50 man voor het Slot aantreden, de 10 grenadiers in het voorste gelid, en liet laden, waarbij de artilleristen de lading »met schijnbewegingen« medededen.

Ook dit hielp slechts voor korten tijd. Bij een nieuw dreigend opdringen liet hij de grenadiers een salvo afgeven, waarop de gansche massa uiteen stooft.

VON REIBNITZ had echter de overtuiging gekregen, dat zijn tactiek op den duur niet tot het doel zou voeren; hij maakte daarom van de gelegenheid gebruik zijne 50 man in sloepen, die achter het slot in de Spree lagen, te doen instijgen en beval hun naar de artilleriekazerne te varen, terwijl hij geheel alleen achter bleef.

Nauwelijks was de last uitgevoerd of schreeuwende benden trokken het Monbyou-plein op. Zij waren met ijzeren staven en dergelijke wapenen uitgerust en werden verlicht door brandende fakkels.

VON REIBNITZ trad hen met opgestoken sabel, de handen in de zakken, rustig te gemoet en het gelukte zijn krachtige stem zich te doen verstaan. Op de vraag, wat ze eigenlijk wilden, trad een aanvoerder naar voren en verlangde uitlevering van zijne manschappen en van hunne wapenen. Bij weigering — voegde hij er aan toe — zouden zij het Slot in brand steken. De officier verklaarde, kalm als te voren, dat zijne lieden het Slot reeds hadden verlaten, dat hij geen wapenen had behalve zijn degen en dat hij bereid was, zijn, hem door den Koning toevertrouwen post met zijn leven te verdedigen.

Het zou den Berlijners echter eeuwig tot schande zijn, wanneer zij brandstichters werden van een Slot, waarin zulke kostbare kunstschatten werden bewaard.

Deze toespraak maakte zichtbaar indruk en, na een krijgsraad van de aanvoerders, verlangden zij, dat een aantal hunner het Slot zouden

binnengaan, om zich van de waarheid zijner beweringen te overtuigen. Dit werd toegestaan.

Intusschen was eene andere bende het voorplein binnengedrongen. Haar aanvoerder gelastte zijne lieden den officier te ontwapenen en te knevelen, hijzelf ging naar hem toe en zwaaide met een dolk voor zijn gezicht.

VON REIBNITZ verloor geen oogenblik zijne kalmte, greep den gewapenden arm van den vermete le en gaf hem een oorvijs, die hem achterover deed tuimelen. Dit werd het keerpunt van de beweging, de handelwijze van den officier imponeerde zoodanig, dat een hunner hoera riep, waarmede allen luid instemden. Toen hij met een Hoch op den Koning antwoordde, vond dit eveneens instemming. De hem verleende Orde van den Rooden Adelaar, met het omschrift »Monbyou 18 Maart 1848«, was eene wèl verdiende belooning.

Nadat het in April 1898 in eenige plaatsen van Italië, naar aanleiding van de duurte der levensmiddelen, tot onlusten was gekomen, zag de toenmalige commandant van het 3e legerkorps vooruit, dat deze ook in Milaan niet zouden uitblijven.

Reeds van den 1sten Mei af was deze opperofficier op het uitbreken van onlusten voorbereid en hield hij de troepen van het garnizoen in hunne kazernes gereed.

De beschikbare sterkte was echter voor eene stad van meer dan 400.000 inwoners met eene zeer talrijke en onrustige arbeidersbevolking geheel ontoereikend.

De bezetting bestond uit 4 regimenten infanterie, 10 eskadrons cavalerie en 4 rijdende batterijen. Het 5^e — alpini — regiment was in zijn zomerkwartier en werd den 5^{en} teruggeroepen. Van al deze troepen waren echter, na aftrek van de noodige bezettingen voor de kazernes, slechts 2000 man infanterie, 600 ruiters en 300 artilleristen beschikbaar, terwijl de recruten nog niet afgericht waren.

De binnenstad, waar zich de voornaamste gebeurtenissen afspeelden, wordt omgeven door een gordel van oude, in wandelwegen veranderde bastions, en wordt in het N.W. door een uitgestrekt park begrensd.

Hier ligt het N. station, dat door eene breede straat met het Domplein is verbonden. Dit plein, waarop het Koninklijk Paleis ligt, is het middelpunt der stad. In het N. van de stad ligt het Centraal station.

De opstand was lang te voren voorbereid, getuige de zaakkundige opbouw der barricades, de practische keuze der plaatsen, waar zij werden opgeworpen, de goed georganiseerde kondschapsdienst door wielrijders, enz.

Evenals wij bij Berlijn zagen, greep de uitbarsting eerder plaats, dan het plan was. De bewapening der opstandelingen was dan ook nog zeer onvolkomen, slechts een klein gedeelte bezat revolvers; geweren waren nog maar in gering aantal aanwezig en dus bleven,

als hoofdwapenen, slechts de steenen van het plaveisel en van de verwoeste gebouwen, alsmede de dakpannen over.

Reeds den 4^{en} en 5^{en} Mei begonnen de arbeiders bij het verlaten der fabrieken samen te rotten.

Den 6^{en} namen de massa's zulk eene dreigende houding aan, dat het noodig scheen, het Koninklijk Paleis door 2 bataljons van het 47ste regt. inf^{ie}., onder Generaal-Majoor RADICATI, te doen bezetten en 2 compagnieën ter bescherming van eene groote fabriek in de noordelijke voorstad te bestemmen.

Toen iemand, die oproerige geschriften uitdeelde, werd gevangen genomen en de menigte hem trachtte te bevrijden, kwam het tot de eerste botsing.

Meer dan 2000 menschen trachtten eene politiewacht stormerderhand in bezit te nemen. De daar staande sectie infanterie werd eerst door aankomst der beide compagnieën bevrijd. Door het gebruik van de vuurwapenen bleven een tiental oproerlingen dood.

De van daar verdreven menigte stroomde, met medeneming van een der lijken — een meer voorkomend feit — naar het Domplein. Het gelukte den daar opgestelden bataljons ze zonder bloedvergieten te verstrooien.

Den ochtend van den 7^{en} kwam nergens een arbeider op het werk, in de geheele noordelijke voorstad vormden zich benden, die met roode vanen naar het Domplein stroomden. Dientengevolge rukte 's morgens vroeg een bataljon ter bescherming van het hoofdbureau van politie en een half bataljon naar de prefectuur op.

Ten half elf v.m. werd de geheele cavalerie gealarmeerd en nabij het N. station verzameld.

Spoedig daarop moesten vijf eskadrons in draf van daar naar het Centraal station worden gezonden, waar de menigte de treinen aanhield, den spoorweg trachtte te vernielen en de spoorwerkers tot staken poogden aan te zetten. Eenige krachtig doorgezette charges maakten vrij baan.

Intusschen was het bericht ingekomen, dat in de Corso Venezia eene barricade was opgeworpen; alle beschikbare strijdkrachten werden nu op het Domplein samengetrokken, terwijl den generaal DEL MAJNO, commandant der 5^e divisie, die zich tot het leiden van de operatiën naar het hoofdbureau van politie had begeven, werd bevolen de kazernes, de prefectuur, het tuchthuis, de gevangenissen, de gasfabriek en de electriciteitswerken voldoende van bezetting te voorzien, zich overigens tot nader order te bepalen tot het behouden van het Domplein en de aangrenzende straten en slechts in geval van nood van hier uit offensief op te treden.

Tegen genoemde barricade werd een bataljon in beweging gezet, terwijl 2 eskadrons van het Centraal station in den rug werden gezonden. De barricade bestond uit 7 tramwagens, een met vaten geladen sleeperswagen en allerlei, uit de geplunderde, naburige huizen

bijeengesleepte, meubelen. Aan de afgezonden troepen gelukte het tegen den middag haar te bestormen en de pogingen tot weder opbouw in de nabijheid van de Porta Venezia te verhinderen.

Eene sterke bende, die van het Z.W. door de Via Torino naar het Domplein oprukte, werd door 2 bataljons en 2 eskadrons, die van de Via Cairoli door de Via Dante naderden, teruggedrongen en herhaaldelijk aangevallen. Bij de Carobbio werden deze troepen door eene sterke barricade, waarvoor eene diepe gracht was gegraven, tegengehouden.

Terwijl de beide bataljons werden gebruikt om de toegangen tot de Via Torino af te sluiten, werd een ander bataljon door Generaal RADICATI persoonlijk tot den storm voorwaarts geleid.

De aanval geschiedde met grooten moed.

In de Corso Ticinese werden nog andere versperringen gezien, die in den rug werden genomen door eene compagnie, onder commando van een goed ter plaatse bekend onderofficier, die door zijstraatjes het doel bereikte.

Het verdient hier opmerking, dat de opstandelingen, voorbereid op een aanval in rug of flank, op een ander punt eene barricade, als flankdekking, hadden aangelegd.

Zoo drong men eindelijk tot de Porta Ticinese door, juist nog op tijd om een storm op de daar gelegen, slechts door 75 man verdedigde Bersaglierikazerne San Eustorgio af te weren.

Toen de generaal, ingevolge het bevel, daarna naar het Domplein wilde terugkeeren, moest hij nog een heftigen tegenstand breken, dien men hem bood bij de San Lorenzokerk.

Eene daar, onder gebruikmaking van de arcaden, opgeworpen barricade moest door storm genomen worden, 2 compagnieën hielden daarna deze plaats bezet. Gedurende deze voorvallen — het — het was 7 uur n.m. geworden — was ook in de Via Moscova, eene zijstraat van de Corso Garibaldi, gevochten, waar getracht werd een fouragemagazijn in brand te steken.

Een om 3 uur daarheen gezonden detachement, bestaande uit 1 bataljon, 1 eskadron en 1 batterij onder Kolonel BOSCO, moest achtereenvolgens 8 barricaden met de bajonet nemen, tot het tegen 12 uur 's nachts gelukt was allen tegenstand te breken.

Omstreeks middernacht waren alle troepen op het Domplein en de naaste omgeving vereenigd.

Aangekomen versterkingen, het grootste gedeelte van het 5^e Alpini regiment, 3 bataljons van verschillende regimenten, 2 eskadrons en 3 batterijen, namen den veiligheidsdienst over, de tot nu toe gebruikte troepen konden den nacht gebruiken om te koken, af te voeren en de munitie aan te vullen.

Den 8sten werden de den 6^{en} aangekomen en den 7^{en} gekleede reservisten in alle vroegte in de troependeelen opgenomen. Voor dien dag was door het legerkorpscommando de taak gesteld, zich meester

te maken van de binnenstad tot aan den bastionsgordel en elk weerstand bieden binnen deze grenzen te breken.

De 'smorgens aankomende versterkingen, 4 bataljons, maakten het mogelijk het geheele gebied in 4 sectoren te verdeelen en elken sector te doen bezetten door een detachement, bestaande uit de drie Wapens onder commando van een brigade- of regimentscommandant.

De troepen, die den 6^{en} en 7^{en} hadden gevochten, vormden op het Domplein de reserve onder Generaal RADICATI.

Aan tegenovergestelde uitgangen der stad, bij de Porta Garibaldi in het N. en bij de Porta Ticinese in het Z., kwam het wederom tot ernstige gevechten. Op beide plaatsen werd, nadat charges door cavalerie zonder gevolg bleven en na langdurig infanterievuur, artillerie gebruikt; beide keeren met overweldigende uitkomsten.

Aan de Porta Ticinese was één enkel kartelsschot, dat 3 personen doodde, voldoende, om eene woedende menigte, die zich tot dat oogenblik toe zonder vrees aan het geweervuur had blootgesteld, tot eene wilde vlucht te brengen.

De dien dag plaats hebbende sluiting — met geweld — van alle clubs, voerde nog op verschillende punten tot een treffen, waarvan een, opnieuw aan het kruispunt van Corso Garibaldi en Via Moscova, een ernstig karakter aannam.

Twee bataljons hadden hier gedurende een kwartier een hevig vuurgevecht te voeren, tot het gelukte de schreeuwers te verstrooien.

Meermalen moest in den loop van den dag cavalerie worden gezonden, om het onbruikbaar maken der spoorbanen voor de poorten te voorkomen.

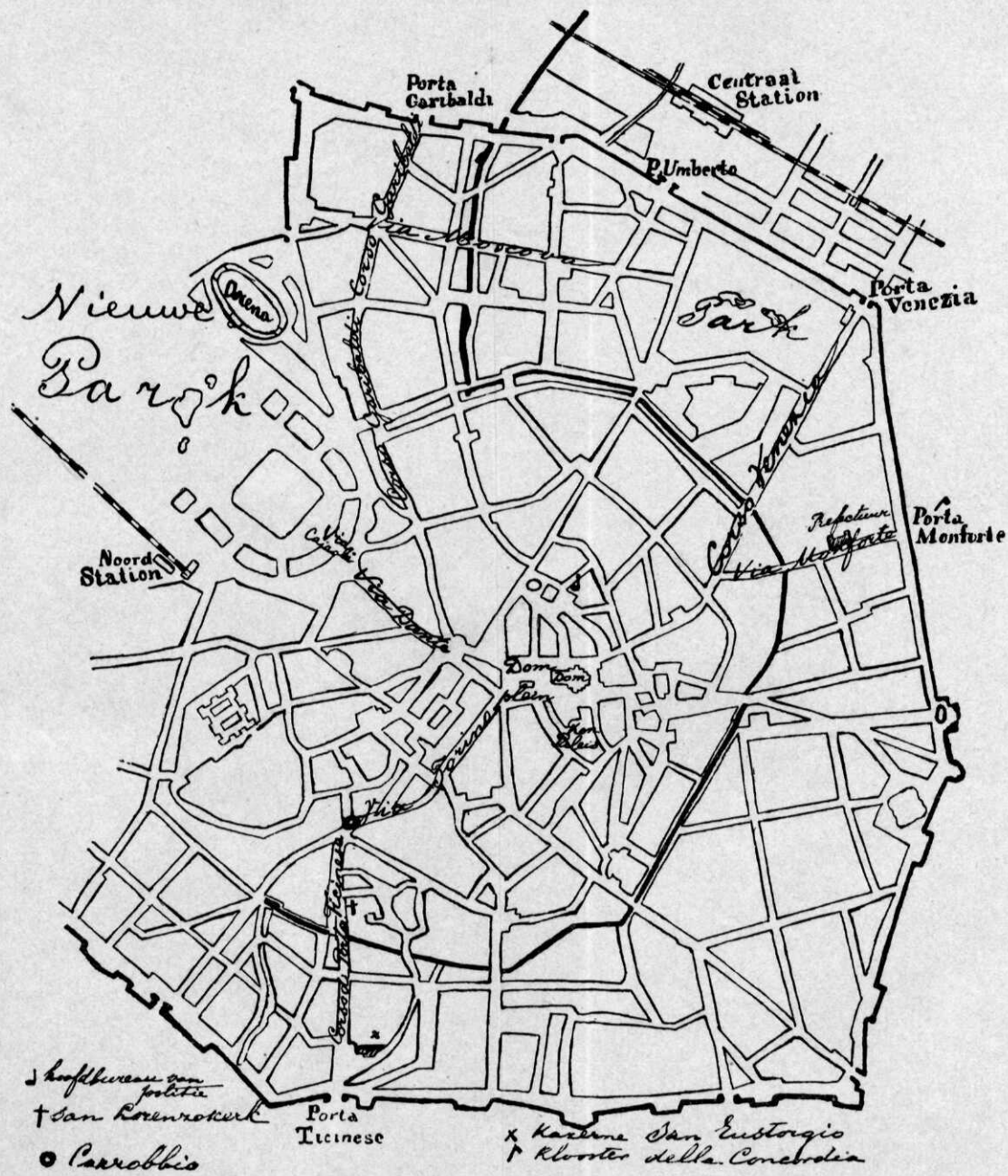
Ook dezen nacht moesten de troepen bivakeeren, alleen de cavalerie werd met aflossingen naar de kazernes gezonden, om de paarden te verplegen.

Voor den 9^{en} Mei luidde het bevel: de voorsteden te bezetten en de spoorbanen te beveiligen, waartoe des nachts nog eene infanteriebrigade en 2 regimenten infanterie in de stad waren gekomen, en waarvan eerstgenoemde op het Domplein en de laatstgenoemde in de Arena (Parco Nuovo) werden opgesteld.

De dagtaak werd in het algemeen zonder bloedvergieten uitgevoerd. Slechts op ééne plaats kwam het nog tot een op zich zelf staand, maar zeer hardnekkig gevecht.

Om 2 uur n.m. werd namelijk gemeld, dat uit de huizen tusschen Porta Venezia en Porta Monforte op de troepen werd gevuid. Generaal MARRAS werd met 2 bataljons, 2 eskadrons en 2 batterijen daarheen gezonden. Den meesten tegenstand ondervond hij uit het voor de Porta Monforte gelegen klooster della Concordia, waarvan de hooge muren niet te beklimmen waren. Eerst nadat door eene sectie artillerie eene bres was geschoten, gelukte de bestorming.

Den 10^{en} was het er nog slechts om te doen, de arbeiders, die weder aan den arbeid wenschten te gaan, te beschermen.

Als karakteristiek wordt bericht, dat voor eene fabriek eene arbeidersvrouw door haar geschreeuw »ik wil wel eens zien, wie zou willen werken« de in groot aantal opgekomen arbeidwilligen zoo lang tegenhield binnen te gaan, tot zij door aankomende troepen werd verwijderd.

Te vermelden valt nog, dat de houding der troepen uitstekend was en vooral, dat zij zich door beledigingen noch beschimpingen tot geweldpleging lieten verleiden.

Ofschoon een deel van de opgekomen reservisten uit Milaan zelf geboortig was, viel hun optreden met lof te vermelden.

Er werd slechts salvovuur afgegeven. De moreele uitwerking van het artillerievuur was verrassend.

De spoedige onderdrukking van den opstand, die zich den 7^{en}, toen tegenover het geringe garnizoen \pm 60.000 oproerlingen stonden, zeer dreigend liet aanzien, is, naast aan de goede houding der troepen, te danken aan de krachtige maatregelen der aanvoering, die steeds het doel voor oogen hield en nimmer meer verlangde, dan met de telkens voorhanden krachten te bereiken was.

De verliezen der troepen en van de politie waren 1 soldaat en 1 politiebeambte gedood, 4 officieren, 44 soldaten en 3 politiebeambten gewond.

De verliezen van de verzetpartij moeten zeer groot zijn geweest.

Waar ik ten slotte den wensch uitspreek, dat ons land voor binnenslandsche onlusten moge gespaard blijven, daar zij het mij vergund er op te wijzen, dat voor den krijgsman ook dan slechts één parool geldt, n.m. »Greif niemals in ein Wespennest, doch, wenn du greifst, so greife fest.«

Eenige opmerkingen naar aanleiding van de artikelen van den Kapitein der Artillerie J. L. Ranneft in »De Militaire Spectator«, onder het hoofd »Herbewapening onzer kustforten«, en voorts over het gesprokene in de vergadering der Vereeniging ter beoefening van Krijgswetenschappen op 13 Januari j.l. te 's-Gravenhage gehouden, over het onderwerp: „Overschik der kustverdediging van de Landmacht naar de Zeemacht“.)

DOOR

L. J. QUANT,

Luitenant ter Zee 1ste klasse.

Toen ik, helaas, door gebrek aan tijd, niet in de gelegenheid was in de Vergadering der Marine-Vereeniging, op 18 Februari j.l. te 's-Gravenhage gehouden, mijne denkbeelden naar aanleiding van bovengenoemd geschrift, voor zoover zij op het dien avond behandelde onderwerp betrekking hadden, bloot te leggen, ten aanhooren van zoo velen, die ten slotte zullen moeten beslissen over het hoogst belangrijke onderwerp, n.l. de verbetering onzer kustverdediging, besloot ik dit in ruimeren zin te doen en dan bij voorkeur in het zelfde tijdschrift, waarin de artikelen van den Kapitein RANNEFT werden opgenomen.

Al dadelijk begin ik te zeggen, dat ik van die artikelen, wat aangaat het vraagstuk personeel, den indruk gekregen heb, dat zij »bevooroordeeld« zijn geschreven en de Schrijver van het geheel een soort »vakstrijd« heeft gemaakt.

Het ligt voor de hand, dat het iemand, die steeds met zooveel succes zijn tijd en werkkraft aan zijn vak heeft gewijd, aan het hart gaat, zijn werkkring t. z. t. naar een ander korps te zien overgaan, en het is zeer begrijpelijk, dat men dan alles in het werk stelt om dat te voorkomen, doch het gaat niet aan, zulks te doen met een aanval op de marine, zoowel wat aangaat het personeel van hoog tot laag, als het materieel, op eene wijze, die, wanneer zij niet duidelijk weerlegd wordt, nog bij vele leeken, ja, zelfs tot oordeelen bevoegden, zal inslaan.

1) De lezer zal in dit artikel eene scherpte van toon ontwaren, welke in »De Militaire Spectator« niet gebruikelijk is. Waar intusschen de grenzen der voegzaamheid niet overschreden werden en de S. bepaaldelijk meende, dat verschillende — onzes inziens minder zakelijke en onnoodig scherpe — opmerkingen voor zijn betoog onmisbaar waren, hebben wij, om in deze aan gelegenheid de grootst mogelijke onpartijdigheid te betrachten, gemeend v o o r dit m a l tegen dezen vorm geen bezwaar te moeten maken. RED.

De Schrijver begint zijn geschrift met er op te wijzen, dat op allen, die op grond van ervaring of uit den aard hunner betrekking gehouden zijn eene gevestigde meening ter zake te bezitten, de plicht rust, de opgedane wetenschap ten algemeenen nutte aan te wenden, waar het geldt een nationaal belang.

Dit nu, ben ik met hem geheel eens, doch wanneer men, als zóódanig, de pen ter hand neemt, dient men ook werkelijk alleen het nationaal belang voor oogen te houden en dat doet de Schrijver m. i. niet, zooals ik hier nader zal bewijzen.

Daarbij komt nog, dat, wanneer in zóó'n geval de Schrijver iemand is, waarvan men veronderstelt en verwacht, dat hij bijzonder goed op de hoogte is, ook wat aangaat marinezaken, daar hij reeds meer dan 10 jaar in haar midden leeft, dus voorzeker wel goede informaties zal genomen hebben, alvorens zulk een onderwerp te behandelen, en dan ten slotte blijkt, dat hij dat niet gedaan heeft, zijne voorlichting van het groote publiek, zelf een groot gevaar kan opleveren voor het nationaal belang, dat hij beweert te willen dienen.

De hooggeachte inleider der Vergadering van de Marine-Vereeniging, de Luitenant ter zee 1ste klasse H. E. Baron VAN ASBECK, leidt de behandeling van het punt, de bezetting der kustforten, in, met er op te wijzen dat men daarbij de kans loopt eenige gevoeligheid op te wekken. De Kapitein RANNEFT heeft dat in hooge mate gedaan, doch dat zou nog geen reden zijn om daar tegen in te gaan; men kan dat onderwerp niet grondig behandelen, zonder die gevoeligheid te prikkelen en al moet men dat over het algemeen vermijden, wanneer het noodig is, mag men er niet voor terugdeinzen.

De gevoeligheid op dat gebied grenst dikwijls aan het ziekelijke, doch nu de Schrijver daarvoor argumenten gebruikt, die m. i. af en toe beslist onjuist zijn en waarvan hij m. i. de onjuistheid had kunnen en moeten weten, en dit nog door geen enkel zeeofficier, die dat punt heeft aangeroerd, m. i. voldoende is aangetoond (wellicht, omdat men dit liever niet in eene vergadering der M. V. wilde doen, daar de Schrijver niet in de gelegenheid zou kunnen zijn, om in de zelfde vereeniging daar tegen op te komen), nu vermeen ik, dat het bepaald noodzakelijk wordt, daar nader op terug te komen, vooral daar de Heer RANNEFT aan alle leden der Eerste en Tweede Kamer der Staten-Generaal, een exemplaar van zijn geschrift heeft toegezonden, ten einde natuurlijk de propaganda van zijn kant tegen *dat* gedeelte van het ontwerp zoo groot mogelijk te maken.

Nu begin ik op den voorgrond te stellen, dat het mij niet bepaaldelijk te doen is om een tegen-propaganda vóór het overgaan der kustforten naar de marine te maken, doch *wel* om de motieven te bestrijden, waarop de Kapitein RANNEFT zijne zienswijze grondt, waarom hij het noodig acht telkens met vette letters er op te wijzen, dat de overgave aan marine ten nadeele zou zijn van het juistheidsschot, ja, dat zelfs het koepelfort daarbij grootendeels zou worden opgeofferd.

Wat toch is het geval?

Bij de meer uitvoerige uiteenzetting, door de Ministers van Oorlog en van Marine in de M. v. T., komt ten aanzien van art. 2 van het Ontwerp van Wet voor, dat de betere geoefendheid van het personeel en de betere gelegenheid tot oefenen der marine-kanonnières, als hoofdfactoren te beschouwen zijn, waarom tot den overgang zou moeten worden besloten, alsmede dat de samenwerking met de vloot alsdan beter zal verzekerd zijn.

De Kapitein RANNEFT behandelt nu de beide eerste punten en trekt de waarheid ervan in twijfel, en zegt verder, dat als het wellicht wèl waar is, *het dan juist een ernstig gevaar oplevert voor de bediening der kustbatterijen.*

In het kort samengevat, baseert hij dezen laatsten stelregel op het feit, dat de marine, om dan van haar betere geoefendheid ten volle te kunnen profiteeren, hare schietmethode, zooals zij die aan boord heeft toegepast, ook aan den wal zal gaan gebruiken; dat die methode aan den wal niet te gebruiken is; en dat daardoor het geheel een ernstig gevaar oplevert voor de goede bediening der kustbatterijen en ten nadeele komt van het juistheidsschot van het koepelfort, dat in gevaar gebracht zou worden, ja, daardoor grootendeels wordt opgeofferd.

Ik wil nu het artikel, voorkomende in de December-aflevering van »De Militaire Spectator« nader gaan behandelen en geef er de voorkeur aan, zulks in omgekeerde volgorde te doen, daar mijne bestrijding voornamelijk geldt het in de tweede plaats behandelde punt, n.l. den overgang van de kustweermiddelen van de landmacht naar de zeemacht.

Al zeer vlug valt de Schrijver de door de Ministers van Oorlog en van Marine aangevoerde belangrijkste voordeelen bij overgang der kustfronten naar de marine aan, n.l.:

- a. de groote geoefendheid der kanonnières-richter bij de marine;
- b. de betere gelegenheid bij de marine om te oefenen;

en zegt dan, dat deze hoofdmotieven niet alleen geen gewicht in de schaal leggen, maar dat zij een ernstig gevaar opleveren voor de goede bediening der kustbatterijen.

Bij deze hoofdmotieven wil ik eerst stil staan, daar de Schrijver deze later als onjuist qualificeert, waartoe hij een voorbeeld aanhaalt van die groote geoefendheid en voorts zegt, dat de betere gelegenheid voor de landmacht ook gemakkelijk te verkrijgen is.

Ik zou hiervoor wel kunnen verwijzen, naar hetgeen ik daaromtrent heb gezegd in mijn schriftelijk betoog, voorkomende in het verslag der vergadering der Marine-Vereeniging van 18 Februari j.l. te 's-Gravenhage gehouden, doch geef er de voorkeur aan, al verval ik daardoor in herhalingen, dat geheele betoog hierin over te nemen, daar bedoeld verslag buiten marinekringen niet veel gelezen zal worden en het juist mijn bedoeling is, dat degenen, die de stukken van den

Kapitein RANNEFT gelezen hebben, ook hiervan kennis zullen nemen, ten einde dan zelf »onbeoordeeld« hunne conclusiën daaruit te kunnen trekken.

Op blz. 836 der December-aflevering van »De Militaire Spectator« zegt de Schrijver:

»Dat de kanonniers-richter bij de marine zoo buitengewoon goed »geoeffend zijn, moet zich dan ten slotte openbaren in de resultaten«.

»Nu wil ik dienaangaande *slechts een enkel sprekend vergelijkend voorbeeld aanhalen van de verkregen uitkomsten bij onlangs gehouden schietoefeningen*. In de maand September 1910 werden bij de marine »verkregen op ± 2500 en op ± 4000 M. afstand, respectievelijk 15 »en 25 % treffers van 21 en 16 schoten en op een der pantserforten, »van een ongeveer gelijk aantal schoten (20) 95 % op ± 1300 M. »afstand«.

Zooals het hier geschreven staat, moet dit wel een diepen indruk maken op leeken, ja, zelfs op tot oordeelen bevoegden. De Kapitein RANNEFT noemt slechts »een enkel sprekend vergelijkend voorbeeld«, alsof hij er zoo noodig nog meerdere voor het grijpen heeft. De Overste POP, de hooggeachte inleider der vergadering van 13 Januari jl. der Vereeniging tot beoefening van Krijgswetenschappen, neemt dit voorbeeld over en geeft dus het bewijs, dat ook tot oordeelen bevoegden ervan onder den indruk zijn gekomen.

De Luitenant ter zee WESTERVELD en ook de inleider der vergadering der Marine-Vereeniging, de Luitenant ter zee Baron VAN ASBECK hebben beiden gewezen op het foutieve der gemaakte vergelijking, doordien ongelijksoortige grootheden vergeleken werden, o.a. door het schieten der marine in vol zee op een bewegelijk opstellingsvlak te vergelijken met het schieten van af den wal; waaraan ik nog zou willen toevoegen;

2°. dat zij evenmin vergelijkbaar zijn, doordien de eene oefening was eene gevechtsschietoefening en de andere eene persoonlijke;

3°. doordien de verschillen in afstand, met het oog op de grootere fouten in de afstandmeting van zooveel invloed zijn, en dus niet alleen afhankelijk mogen gesteld worden van de theoretische spreiding der vuurmonden;

4°. doordien het juist waarnemen der aanslagen op 4500 M. en 1300 M. eveneens zeer verschillend is;

5°. doordien bij de marine-oefening de beperkte vuurtijd een groote factor was (aan het middelbaar geschut van 15 cM., dat het trefferprocent toen zoo naar beneden heeft gedrukt, was slechts 1 minuut vuurtijd toegestaan, terwijl bij de oefening van het fort »de Harssens« de vuursnelheid geheel buiten beschouwing werd gelaten, ja zelfs, *let wel*, van af het vaartuig, dat de schijf sleepte *na elk schot* door middel van vlaggetjes werd aangegeven, hoeveel vóór of achter de schijf het projectiel op het water was aangeslagen);

6°. dat bij de marine-oefening met 5 vuurmonden, 2 kanonnen

van 24 cM. N°. 2 en 3 kanonnen van 15 cM. N°. 5 te gelijk geschoten werd, waaraan voor de kanonnières nog het nadeel verbonden is, dat bij het afgaan van een schot van de 24 cM. aan het schip eene zóódanige onverwachtsche beweging wordt gegeven, dat alle andere kanonnen daardoor uit de richting worden gebracht;

7°. dat de marine-oefening werd gehouden met *centrale* vuurleiding, dus dat een minder goed eindresultaat geenszins in zich sluit, dat de kanonnières niet goed hebben geschoten. Voor degenen, die zulks nog niet mochten weten, voeg ik hier n.l. aan toe, dat het bij gebruik van eene centrale vuurleiding beslist noodzakelijk is, dat de kanonnières steeds precies op het zelfde punt blijven richten en niet zelf hun schot gaan verbeteren, door wat hooger te richten, wanneer zij b.v. zien, dat zij te voorlijk schieten of hun richtmiddelen doen verstellen; de chef van de vuurleiding moet n.l. niet één kanon, doch de geheele vuurbundel op het doel brengen. ¹⁾ Wanneer dus, zooals in het bovenaangehaalde geval, de afstand in het begin eens te klein wordt gemeten of opgegeven, dan *moeten* geoefende kanonnières zelfs vóór de schijf schieten. Het kost dan natuurlijk eenigen tijd, vóórdat die fout is verbeterd, waardoor bij deze oefening de in de eerste minuut verschoten projectielen allen vóór de schijf aansloegen, het zware geschut, dat in die minuut slechts 1 schot had afgegeven profiteerde echter van die ervaring en waren de 4 volgende schoten (de kanonnen van 24 cM. mochten 3 minuten vuren) allen treffers.

Hieruit mag men de conclusie trekken, dat de geoefendheid in de vuurleiding onvoldoende is geweest (het vuur werd door ondergeteekende geleid), doch *wat aangaat de geoefendheid der kanonnières zou hieruit bij eene logische, juiste bestudeering van het geheel alleen zeer gunstige gevolgtrekkingen kunnen gemaakt worden.*

Het bovenstaande diende nu slechts om aan te toonen, dat, al waren die verhoudingsgetallen eens *normaal*, de gemaakte vergelijking toch nog mank zou gaan.

Dit alles zou mij echter het recht niet geven, om den Schrijver te verwijten, dat hij een verkeerd licht heeft doen schijnen op de geoefendheid der marinekanonnières, doch ik voeg hieraan toe:

1°. een staat van gehouden schietoefeningen gedurende het jaar 1910 aan boord van H.M. Heemskerck, waaruit zal blijken, dat de Kapitein RANNEFT niet beschikte over een stapel voorbeelden, waaruit hij eens een willekeurigen greep heeft gedaan, doch dat er slechts één oefening in het geheele jaar is geweest, waarbij zoo'n laag percentage treffers is behaald, en dat bovendien, zooals hierboven reeds is aangetoond, de geoefendheid der kanonnières, waarom het hier gaat, daar geheel buiten staat; en

1) De luitenant-koepelcommandant kan zulks desgewenscht wel doen, door zelf eene verbeterde baansverhooging op te geven, zonder het vuur der andere stukken te benadeelen.

2°. een staat der gehouden schietoefeningen der kustfortartillerie over het jaar 1909, (de opgaven over het jaar 1910 verschijnen eerst in October 1911; zie: »Beknopt overzicht der Proeven en Oefeningen, die in het jaar 1909 bij het Wapen der Artillerie hebben plaats gehad«), waaruit zal blijken, dat het getal 95 %, dat in 1910 is behaald, als unicum onder de schietoefeningen geboekt staat.

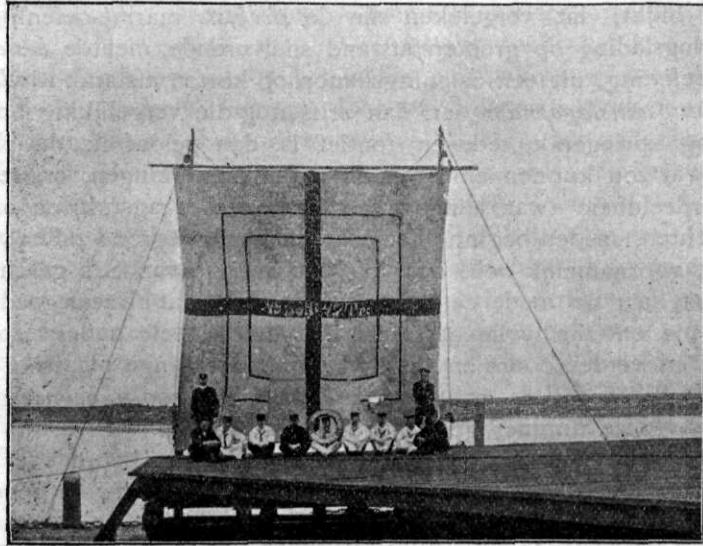
3°. Een staat van de op het fort Harssens gehouden schietoefeningen over de jaren 1906—'07—'08—'09 en 1910. Wanneer dus hieruit blijkt, dat vergeleken zijn de *slechtste* marine-oefening, met de oorlogslading op grooten afstand snelvurende, met de *beste* landmachtoefening, uit een oefeningskanon op korten afstand, *zonder tijddoch met aanslagopname*, en dan zelfs nog die vergelijking om 7 in het oog springende redenen foutief is, dan geloof ik, dat ik mijn betoog al zou kunnen eindigen en mijne opmerkingen, omtrent bevooroordeeldheid (wat aangaat het personeel-vraagstuk) en onjuiste argumenten, in den beginne gemaakt, reeds als gegrond zullen worden erkend, voornamelijk ook, daar uit het overige van S.'s geschrift, of men het daar nu mede eens is of niet, blijkt, dat hij zeer goed op de hoogte is en zijn volle aandacht aan het geheele onderwerp heeft gewijd, en verder doordien hij door zijne jarenlange plaatsing te den Helder alle gegevens over marine-oefeningen zoo voor het grijpen had, daar deze nimmer geheim gehouden worden.

Zooals reeds in den staat der oefeningen aan boord van H. M. Heemskerck werd aangegeven, werden deze gehouden voor het onderhouden der geoefendheid van 32 kanonnières; door eenige overplaat-singen gedurende het loopende jaar zijn de gemiddeld behaalde trefferprocenten, het gemiddelde van de persoonlijke oefeningen van ± 45 willekeurige kanonnières-richters, dus zal men mij moeten toegeven, dat dit een zuiver beeld geeft van de gemiddelde geoefendheid der marine-kanonnières.

Het feit, dat de gemiddelde trefferprocenten van andere schepen wellicht iets lager zullen zijn, doet daar niets aan af en zou er alleen op wijzen, dat de aan boord van H.M. Heemskerck aangebrachte veranderingen in de marine-schietmethode werkelijk verbeteringen zijn geweest.

Ware het mij te doen geweest, om ook eens enkele bijzonder mooie resultaten van eenige in het oog springende goede schutters aan te halen, dan had ik er zelfs meerdere kunnen geven, waarbij met ongeveer een gelijk aantal schoten (± 20) 100 % treffers zijn behaald (in den naast mij liggenden staat kom ik 4 van dergelijke resultaten tegen) en dan kon ik er nog aan toe voegen, dat die oefeningen toch allen in vol zee, dus op een bewegelijk opstellings vlak, met gemiddeld 10 mijls vaart zijn gehouden. **Mijn** wensch is echter om een **zuiver** beeld te geven en daarom heb ik de gemiddelden van een groot aantal schutters over een geheel jaar genomen. Wel voeg ik hieraan toe eene fotografie van eene schijf van 6×6 M.,

waarop *bij nacht* met de kanons van 7,5 cM. door 9 schutters (de beide onderofficieren, op de foto voorkomende, schoten niet mede) 49 schoten zijn afgegeven op gemiddeld 1200 meter afstand, het schip met 10 mijls vaart er langs stoomende, waarbij 47 treffers werden behaald, waarvan het grootste gedeelte nog bijzonder mooi om de roos verdeeld ligt (enkele treffers zijn onzichtbaar, doordien de schutters er voor zitten).

Daar aan deze oefening 9 willekeurige schutters, die dien avond toevallig aan de beurt waren, deel namen, en voorts aan elken schutter slechts 70 seconden vuurtijd werd gegeven, geeft dit ook weer een beeld van de gemiddelde geoefendheid, waarom ik deze foto ook gaarne zag opgenomen.

Ik voeg er echter dadelijk zelf aan toe, dat het feit, dat ik indertijd die schijf met de schutters door de welwillendheid van een van de collega's aan boord heb laten fotografeeren, een bewijs is, dat ik over die oefening bijzonder tevreden was, en zij dus als eene bij uitstek goede moet worden aangemerkt, ook al hebben 9 verschillende, werkelijk geheel willekeurige schutters er aan deelgenomen.

Uit den eersten der hierbijgevoegde staten is echter nog iets anders te lezen. Beschouwen wij n.l. het aantal oefeningsdagen en de maanden, waarover deze verdeeld zijn, dan zullen wij daaruit zien, dat er nagenoeg het geheele jaar door geoefend wordt en de bereikte geoefendheid der marine-kanonniërs niet alleen gewaarborgd is in eene bepaalde maand van het jaar, na een korten tijd van geforceerd oefenen, doch dat, *op welk oogenblik de Regeering het ook noodig mocht oordeelen, om tot mobiliseeren over te gaan*, zij van de zelfde mate van geoefendheid verzekerd kan zijn. Wel geef ik toe, dat

wat aangaat de Hollandsche kustdivisie, de Heemskerck door hare winterreis naar het Zuiden in voordeeliger omstandigheden heeft verkeerd dan de Evertsen en de Piet Hein, doch het geheele eskader in Ned.-Indië, waar op de zelfde wijze geoefend wordt, is op dat gebied weer gemakkelijker uit dan eenig schip der Nederlandsche kustdivisie. En hiermede kom ik als vanzelf aan het tweede, door de Regeering aangehaalde hoofdmotief van de overgave der kustforten aan de marine, n.l. de betere gelegenheid voor de marine om te oefenen, welk punt eveneens door den Kapitein RANNEFT wordt bestreden.

Logischer zou ik het gevonden hebben, wanneer de beide hoofdmotieven in omgekeerde volgorde waren genoemd en dus onder punt *a.* de betere gelegenheid tot oefenen was genoemd en onder *b.* de groote geoefendheid der marine-kanonniërs. Het tweede zou dan als vanzelf uit het eerste zijn gevolgd en misschien zou men er dan, van de zijde der artillerie-officiëren van de landmacht minder tegen ingenomen geweest zijn, hetgeen ik zeer begrijpelijk vind.

Onwillekeurig leest men in het eerste motief iets als eene tegenstelling, die kan worden opgevat als eene beoordeeling van mindere bekwaamheid of geschiktheid,¹⁾ waarvoor natuurlijk geen enkele reden bestaat. Wanneer men bij de landmacht over een voldoende aantal vrijwilligers beschikte, om er afzonderlijke opleiding en tot kanonniër-richter en tot seiner op na te houden, waarbij het brevet als zoodanig werkelijk alleen aan hen werd uitgereikt, die bewijzen van voldoende practische bekwaamheid hadden afgelegd, m. a. w., dat men eene vrij ruime keuze had, zoodat men niet genoodzaakt zou zijn alles maar aan te nemen, wat zich aanbood, en men had dan de gelegenheid om de helft van het aantal oefeningen te houden, die men voor marine-kanonniërs als een minimum noodig heeft geoordeeld, dan zou hun geoefendheid op elk willekeurig oogenblik even goed verzekerd zijn. Het ligt voor de hand, dat, waar het schieten van af den wal zooveel gemakkelijker is dan van een schip, het onnoodig is, dus uit een economisch oogpunt te veroordeelen zou zijn, om voor beide categorieën een zelfde minimum vast te stellen.

Laat men toch vooral begrijpen, dat geen enkel marine-officier in ernst denkt, dat hijzelf of zijn ondergeschikten als eene soort »uitverkorenen« boven anderen uitsteekt!

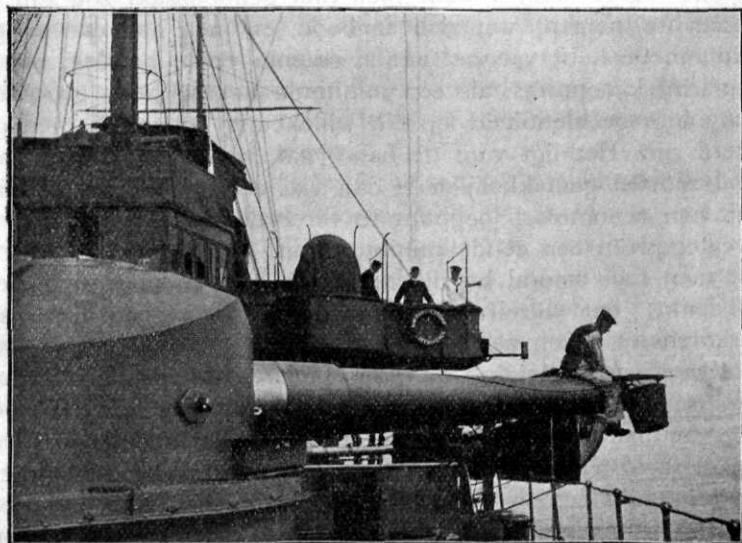
De *theoretische* opleiding van de officieren der artillerie staat op artilleristisch gebied, voor zoover ik dat kan beoordeelen, zelfs hooger dan die der marine-officiëren, doordien laatstgenoemden zoo'n groote verscheidenheid van andere vakken moeten verwerken. Wanneer ik dan ook in mijn betoog over dit zelfde onderwerp in de vergadering der marine-vereeniging heb gezegd, dat in het algemeen genomen

1) Zie Januari-aflevering van De M. S., blz. 28 »Is overgang van de Kust-artillerie naar de Marine wenschelijk? door de Kapiteins der artillerie G. DE JOSSELIN DE JONG en W. A. ORT».

het kustfortartillerie-personeel, van hoog tot laag, wat aangaat ervaring, vuurdiscipline, enz. enz. achter *moet* staan bij het marinepersoneel, dan is dat slechts eene logische gevolgtrekking uit het feit, dat er bij de marine op dat gebied zooveel meer geoefend wordt en ervaring doet men toch alleen in de practijk op. Dit nu komt niet alleen, doordien er voor de marine meer geld beschikbaar wordt gesteld; ware dat het geval dan lag de oplossing voor het grijpen, doch eenvoudig, doordien de gelegenheid tot schieten van een varend schip zoo bijzonder gemakkelijk is.

Dit toch heeft zijn schijven zelf aan boord, moet voor alle andere oefeningen dag en nacht doorvaren, kan het terrein in zee, waar het wil gaan schieten zóó kiezen, dat het vrij is van visschersvaartuigen, enz., heeft geen enkele sleepboot noodig, om op een varend doel te schieten, daar het natuurlijk geheel het zelfde is, wanneer het doel (de schijf) stil ligt en het schip er langs stoomt, behoeft dus nooit eenig plan te voren op te maken of met het oog op de veiligheid zijn er schietoefeningen van te voren aan te kondigen, noch, wanneer het soms 's nachts wil schieten, wat tegenwoordig ook herhaaldelijk geschiedt, het personeel daarvoor van huis te laten komen; kortom, het schip is altijd en overal, dag en nacht, zoowel wat het personeel, als wat het materieel aangaat, gereed om eene schietoefening te houden. Het eenige, wat daarin verhindering kan brengen, is het weer, hetgeen aan den wal, met drijvende schijven in zee, eveneens het geval is.

Beschouwt men de voorbereidende oefeningen, waarbij met geweer-

patronen op de z.g. gierschijf wordt geschoten (zooals bekend zal zijn, worden de geweren M. 95 alsdan aan de kanonnen bevestigd

en worden deze laatste, wat aangaat het richten en vuren, geheel bediend, alsof er werkelijk mede geschoten werd; zie de bijgevoegde foto), oefeningen dus die van zeer veel waarde zijn en nagenoeg geen geld kosten, dan kan een commandant, die op elk willekeurig uur van den dag of nacht laten houden, zonder dat eenige waarschuwing daarvoor noodig is. Een half uur, nadat de order gegeven wordt, kan er geschoten worden met verschillende vuurmonden te gelijk en is de daaraan verbonden moeite zóó gering, dat het alleszins de moeite loont, om zoo'n oefening desnoods slechts een uur te doen houden.

Aan de hand der reglementen is het zelfs de bedoeling, de oefeningen over zooveel schietdagen, als mogelijk is, te verdeelen en niet alles in den kortst mogelijken tijd er uit te schieten. Ook 's nachts heeft dit geen bezwaar, een derde ($\frac{1}{3}$) der equipage heeft altijd de wacht, dus het strijken en hijschen der schijf kan door het wachtvolk geschieden, de dynamo's staan altijd te werk, de seiners (bedieningsmanschappen der zoeklichten en afstandmeters) staan altijd op de brug; de officier van de wacht, en meestal een aan hem toegevoegde adelborst 1ste klasse, staan eveneens op de brug; op elke wacht zijn voldoende kanonniers en konstabelspersoneel, om zonder eenige bijzondere maatregel eene voorbereidende schietoefening te doen houden; de moeite is nihil; de gelegenheid is dus schoon en evengoed als het waar is, dat de gelegenheid den dief maakt, zoo maakt zij in dit geval den schutter. Voor de grootere oefeningen met exercitieladingen zijn natuurlijk meer maatregelen te treffen; de drijvende schijven moeten worden opgetuigd en uitgezet; als het weer het toelaat, wordt er eene stoomsloep gestreken voor het opnemen der schoten, telkens als een schutter zijne oefening heeft afgeschoten, doch ook deze maatregelen kosten alleen wat meer tijd, doch geen geld of extra-personeel.

Ik wijd hierover eenigszins uit, omdat m. i. feitelijk alles daarom draait; de marine heeft voldoende vrijwilligers, het heeft eene gelegenheid om te oefenen, zooals men nergens aan den wal ooit kan vinden, al veranderen ook alle wettelijke voorschriften, waardoor de zeer hinderlijke belemmering der schietoefeningen door visschers- en andere vaartuigen zou worden voorkomen; dus is het m. i. zoo helder als glas, dat zij over beter en voortdurend geoefend personeel moet kunnen beschikken.

Nog even wil ik hier aan toevoegen, dat de vele schietoefeningen der groote schepen te gelijker tijd haast alle andere noodige oefeningen voor het personeel in zich sluiten, zooals al eenigszins blijkt uit de boven gegeven opsomming van werkzaamheden. Het optuigen, uitzetten en later weder innemen der groote drijvende schijven, zoowel overdag als 's nachts, vereischt veel handigheid en is uit dat oogpunt eene der beste oefeningen van het zoogenaamde »matrozenwerk«; het strijken en hijschen en in vol zee omgaan met sloepen is eene

goede oefening voor officieren, onderofficieren en minder personeel; het leert, wat men met eene sloep kan doen, onder welke omstandigheden men nog sloepen kan strijken en hijschen. Kortom het doet allen »zeemansschap« opdoen.

De officieren leeren er door manœuvreeren; zij toch, moeten het schip eerst zoodanig leggen, dat de schijf uitgezet kan worden, er van afstoomen, zonder haar om te gooien, en tijdens het schieten zóódanig langs stoomen, dat zij, dwars zijnde, op een bepaalden afstand is, er meermalen dicht bij komen, wanneer herstellingen noodig zijn, en er ten slotte zóódanig naar toe stoomen, dat het schip naast de schijf stil ligt, om haar weer binnen boord te kunnen halen. Zij, die zulks meer gezien hebben, zullen moeten toegeven, dat dit zeer goede oefeningen voor jonge officieren zijn en dat het een groot verschil kan geven, wie de manœuvre leidt, of er veel of weinig runs langs de schijf gemaakt worden, waardoor de naijver ook geprikkeld wordt.

Het seinerspersoneel wordt, zoowel achter de afstandmeters als achter de zoeklichten, dag en nacht geoefend en de resultaten en orders worden van uit de stoomsloep naar boord geseind en omgekeerd.

Het machinekamerpersoneel wordt ook steeds in activiteit gehouden, doordien de telegrafien herhaaldelijk moeten verzet worden.

Men mag daaruit toch wel besluiten, dat de groote onkosten, aan de marine-schietoefeningen verbonden, niet alléén worden uitgegeven voor het oefenen in het schieten, doch tevens bijdragen voor het oefenen van nagenoeg alle andere takken van dienst, aan boord van een schip aanwezig, waarvoor bijzondere oefeningen noodig zijn.

Uit dat oogpunt beschouwd, is het zelfs economischer de geoefendheid aan boord te onderhouden, dan wanneer men zulks aan den wal zou willen doen.

Mocht het er dan ook ooit toekomen, dat de kustforten aan de marine zullen worden overgedragen, dan moet de geoefendheid der daarop geplaatste kanonniërs ook zeker in hoofdzaak aan boord worden onderhouden, want dan zal de marine even goed ondervinden, dat het zeer moeilijk is, om van af den wal geregelde oefeningen op voorbij stoomende doelen te kunnen houden; en daar bestaat geen enkel bezwaar tegen, daar het schieten van den wal alléén gemakkelijker is en in nagenoeg niets behoeft af te wijken van de scheeps-methode van vuren.

Varende ondervindt men dat heusch ook wel.

In den loop van een zomer komen er meermalen dagen voor in de Noordzee, dat er, om zoo te zeggen, niet de minste beweging in het schip is. Op de schietoefeningen heeft dat alleen dezen invloed, dat er sneller wordt gevuid en beter resultaten worden bereikt; de kanonniërs juichen dan, daar zij een hooger trefferprocent halen en daardoor eene hoogere premie kunnen verdienen.

Het is mij dan ook raadselachtig, hoe de Kapitein RANNEFT zoo veel gevaar kan zien in het toepassen der marine-schietmethode aan den wal. Hij waarschuwt daartegen telkens met vette letters. Op blz. 830 zegt hij daarvan, »dat het een ernstig gevaar oplevert voor de goede bediening der kustbatterijen«.

Op blz. 831 beantwoordt hij de door hemzelf gestelde vraag, of er misschien toch wel gelijkheid ware te brengen in de wijze van schieten aan boord en aan den wal, »beslist ontkennend«.

Op blz. 833 geeft hij voor het eerst eene reden voor het bovenstaande op; nadat hij n.l. eene minder juiste beschrijving heeft gegeven van eene centrale vuurleiding aan boord, beschrijft hij de vuurleiding uit een pantsertoren van een kustfort en beschouwt dan het feit, dat de elevatiegever de gecorrigeerde afstanden hoort afroepen, op het oogenblik zelf, dat zij gemeten worden, blijkbaar als iets buitengewoons. (Nader kom ik hierop terug, daar die elevatiegever ook nog een ander getal toegepraaid krijgt; daarna een wijzer moet verstellen, waardoor de algebraïsche som dier 2 getallen vanzelf wordt toegepast en dan de hydraulische elevatietoestel moet behandelen, om het kanon onder de juiste elevatie te houden.)

Nu ben ik begonnen met te zeggen, dat hij de centrale vuurleiding, zooals zij aan boord wordt toegepast, minder juist heeft beschreven, en zou men, uit hetgeen hij schrijft, kunnen opmaken, dat bij de marine geschoten wordt met een zeer oudbakken afstand.

In het centraal station, waarheen de afstanden geseind worden, worden geen correcties toegepast voor atmosferische invloeden, zooals de Kapitein RANNEFT schrijft, doch daar worden de afstanden zóódanig gecorrigeerd en doorgeseind naar de kanonnen, dat op de daar, voor den opzetsteller op eene goed zichtbare plaats opgehangen, BARR AND STROUD-telegraaf het getal zichtbaar wordt, dat aangeeft den artilleristischen afstand op dat oogenblik. De correctie voor atmosferische invloeden wordt in den commandotoren door den vuurleider opgemaakt en gecombineerd met het »interval« als »artilleristisch verschil« naar het centraal station geseind. Leert b.v. de praktijk, dat er ± 12 seconden verlopen tusschen het oogenblik, dat de afstandmeter meet en het oogenblik, dat het bedoelde getal op de telegraaf bij het kanon voor springt, dan is met de afstandsverandering in die 12 seconden reeds rekening gehouden en kan men zelfs in dat geval een afstand geven, die nog enkele seconden later juist zal zijn en zodoende rekening houden met den vluchttijd van het projectiel.¹⁾ Op die zelfde telegraaf staat voortdurend het getal der te gebruiken zijdelingsche correctie, welke door den vuurleider

1) Correctie voor dooden tijd en vluchttijd, zooals ook in gebruik op Kijkduin (zeer ingenieuze schijf van den Kapitein der artillerie SCHUURMAN). De marinemethode is nieuwer en geeft eene grafische voorstelling der afstandsveranderingen in een bepaalden tijd, b.v. 12 sec. (electrische klok, zooals te Kijkduin).

rechtstreeks van uit den commandotoren naar de kanonnen wordt geseind.

De opzetsteller, zijnde een man van de richtgroep, welke uit 3 personen bestaat, heeft nu voor niets anders te zorgen, dan dat de richtmiddelen gesteld blijven, overeenkomstig de vlak voor zijn neus staande getallen van afstand en zijdelingsche correctie.

Hij kan dit steeds doen, behoeft dat niet, vóór dat het schot valt, los te laten, zou desnoods, als, tegelijk met het vallen van het schot, de getallen van de telegraaf voor afstand of zijdelingsche correctie veranderen, aan de stelknoppen kunnen draaien. Door dat draaien geeft hij, als het ware, elevatie aan de kijkeras. De richter zorgt nu alleen maar, dat zijn kijker op het doel komt en blijft, waarvoor hij de handel van het elevatietoestel draait; *het kanon staat dus altijd onder de elevatie, behoorende bij den meest actueelen afstand, dien men zich denken kan.*

Bij de marine heeft men, waar mogelijk, van het doorpraaien van afstanden zeer te recht afgezien, daar zulks alleen aanleiding kan geven tot vergissingen, eene 7 wordt als eene 9 verstaan en omgekeerd. Valt er op het oogenblik, dat er een afstand gepraaid wordt, een schot, dan wordt dit niet verstaan. Naarmate men nieuwer materieel kreeg en dus sneller ging schieten, naarmate men dus meer en meer de nadeelen daarvan ging voelen, heeft men langzamerhand in al die achterlijkheden verbetering gebracht. Op een fort, zooals nu de Harssens is, heeft men de daaraan klevende fouten, door de zeer geringe vuursnelheid, nog niet gevoeld, anders zou men voorzeker van doorpraaien alléén als reservemiddel gebruik willen maken en dan nog slechts door spreekbuizen. Behalve wat aangaat het verkeer verstaan en het niet hooren van één enkelen afstand, wanneer deze juist wordt doorgepraaid op een oogenblik, dat er een schot valt, loopt men ook nog de kans, dat de elevatiegever (bij ons de opzetsteller), nadat er enkele schoten zijn gevallen of de koepel zelf eens getroffen is, heelemaal niets meer hoort, terwijl voorts alle gepraai in een daadwerkelijk gevecht, waar de toezicht houdende officier allicht ook nog eens eenige commando's heeft te geven, uit den boeze is. Praaien b.v. de sergeant-afstandslezer, de stuks-Ct., de telefonist doorpraaiër, en de doorpraaiër van de peilschaal-aflezing juist allen te gelijk of enkelen van hen op het oogenblik, dat de koepel-Ct. wil gaan vuren en zijn bemanning moet toeroepen «Stuk-halt» en »Berg je», dan zouden daardoor wellicht groote ongelukken kunnen gebeuren; dit althans ten nadeele kunnen zijn van het juistheidsschot.

Uit het voorgaande moge blijken, dat de bij de marine gebruikte methode zeker niet achterstaat bij die in gebruik in de pantserforten, hetgeen trouwens nog al voor de hand ligt, waar het materieel der marine in elk geval vrij wel »up to date» blijft en het dan toch niet voor de zeeofficiëren zou pleiten, als zij bij het gebruiken van dit materieel methoden volgden, die nog zouden achter

staan bij die, welke nu op onze zeer verouderde pantserforten worden toegepast.¹⁾ Voorts dient te worden opgemerkt, dat, niet zooals de Schrijver zegt, de 8 à 10 personen, ingedeeld bij de centrale vuurleiding, werkzaam zijn voor het afgeven van één juist gericht schot, doch voor het onderhouden van een geregeld snelvuur van alle kanonnen van zwaar en middelbaar kaliber, die aan het gevecht deelnemen, dus vuurmonden van verschillend kaliber, met uiteenloopende artilleristische verschillen. Aan boord hangt de juistheid van het schot, evenals aan den wal, af van 3 personen, de z.g. richtgroep, n.l. 1°. de richter (de hoofdpersoon, die tevens afvuurt); 2°. de bakser en 3°. de opzetsteller.

Aan den wal zou vermoedelijk de bakser kunnen vervallen, daar alsdan de richter in verband met het vaste opstellingsvlak zoowel baks- als elevatietoestel kan behandelen.

De vraag rijst echter, wat heeft dit alles met de richt- en vuurwijze, waar ook, te maken?

Na de beschrijving der 2 methoden van doorseinen en doorpraaien van afstanden, zegt de Heer RANNEFT: »Vergelijkt men nu deze »richt- en vuurwijze van den kustkoepel met die aan boord van »schepen, dan zal het zelfs voor niet-deskundigen niet moeilijk zijn »de enorme voordeelen, aan eerstgenoemde verbonden, onmiddellijk »te herkennen«.

Niet-deskundigen zullen er vermoedelijk niet veel van begrijpen, doch voor deskundigen zal deze opmerking wel even raadselachtig zijn, als voor mij.

Wat komt het er, bij het beoordeelen der richt- en vuurwijze bovendien op aan, op welke wijze de opzetsteller (marine) of elevatiegever (koepelfort) zijn afstanden krijgt, als hij dezen maar geregeld en goed gecorrigeerd kan zien of hooren, en ik meen te hebben aangetoond, dat de wijze, waarop de opzetsteller bij de marine-methode aan zijn correcties komt, zeker niet achter staat bij de op koepelforten gebruikelijke manier.

Wat echter wel van invloed is, is de geoefendheid [van degenen, die ten slotte tot de z.g. richtgroepen behooren. De Kapitein RANNEFT zegt daarvan:

»In den koepel toch weinig bedienend personeel en van hooger gehalte«.

»Aan boord veel bedienend personeel, dat evenals het materieel »deels ongedekt of slechts scherfvrij is opgesteld. Personeel, dat met »een aantal onbetrouwbare leidingen met elkaar in verbinding moet »blijven enz, o. a. nog zenuwachtigheid ten gevolge van onvoldoende »dekking. Dat een en ander een hoogst nadeeligen invloed moet »hebben op de juistheid van het schot, spreekt vanzelf«.

Het zal, na al het voorgaande, haast niet meer noodig zijn, dit

1) Al is de schietmethode, voor zoover mogelijk, van later datum dan het fort.

te weerleggen. Over de uitgebreidheid van het bedienend personeel heb ik al een en ander gezegd, wat aangaat het door den Schrijver genoemde getal voor de marine, terwijl de lezer zelf wel zal kunnen beoordeelen, welke waarde er te hechten is aan het getal 3 benooidigd in het koepelfort, zijnde de koepelcommandant (luitenant), sergeant-afstandlezer en elevatiegever of z.g. kraanbediende. Heb ik, bij het bezichtigen van een der koepelforten goed begrepen, dan behooren hier nog bij:

4°. de fortcommandant, die de vuurorders en baanverhooving geeft, c.q. de Schrijver zelf (vermoedelijk heeft de Schrijver deze hoofdpersoon uit bescheidenheid weggelaten; deze is in de 8 à 10 menschen der marine ook begrepen, zijnde de vuurleider);

5°. de stukcommandant, die bepaald herhaaldelijk correctiegetallen moet opzoeken en doorpraaien, n.l. »de baanverhooving«, omgezet in afstand;

6°. de telefonist, die de orders van den fortcommandant omtrent vuurorders en veranderingen in »baanverhooving« (bij de marine te vergelijken met het »interval«, hetgeen ook de vuurleider bepaalt) doorpraait;

7°. een korporaal,¹⁾ die af en toe de peilschaal moet observeeren, daar bij gebruik van de verticale basis, deze afhankelijk is van den waterstand. Deze man observeert tevens de windroos. De basis der afstandmeting verandert dus voortdurend en loopt plaatselijk evenveel uiteen als het totale verval op dien dag bedraagt.

Ik wijs er hier nog even op, hoeveel menschen er wel »praaien«, en voeg volledigheidshalve daaraan nog toe, dat, vóór de koepelcommandant kan schieten, hij nog moet »praaien« »stuk halt« en daarna, rechts of links of beide »Berg je!« Van af dat moment mag er aan de stelling van het kanon niets meer veranderd worden, al verandert de afstand nog zoo snel. De koepelcommandant roept dat dus even, vóórdat hij *van plan* is te vuren! Dit geeft toch wel te denken, over hetgeen de Schrijver op blz. 833 zegt:

»Dit geheel voldoet aan de hoogste eischen, die men in dit opzigt kan stellen!«

Ik geloof, dat het antwoord daarop moet luiden: Ja, wat aangaat het zeer verouderde materieel, dat nu bestaat, en zelfs wil ik gaarne mijn hulde betuigen aan den Kapitein RANNEFT, die naar ik vermeen, de uitvinder ²⁾ is van den afstandmeter en van de geheele, in gebruik zijnde methode, waardoor hij werkelijk uit het oude materieel heeft weten te halen, wat er uit te halen was, doch bij nieuwer materieel

1) Dat er tusschen dezen korporaal en den koepelcommandant nog een doorpraaijer staat, heb ik maar buiten beschouwing gelaten; deze staat in de ringalerij (althans op de Harssens).

2) Hij heeft in elk geval de Watkins-afstandmeter geschikt gemaakt voor gebruik in het koepelfort en daaraan verschillende veranderingen aangebracht, waardoor enkele correcties gemakkelijker zijn toe te passen.

zijn voorzeker veel hooger eischen te stellen, en de bij de marine gebruikelijke methode, uitgezonderd het onbetrouwbare, doordien het niet voldoende gedekt is, voldoet voorzeker aan veel hooger eischen. Bij gebruik aan den wal, kan men alles goed beschutten en is de bedrijfszekerheid daardoor gemakkelijker te waarborgen.

Rest mij dus nog te spreken over de verder gemaakte opmerkingen en over het hoogere gehalte van het personeel, waarmede natuurlijk bedoeld wordt, de officier-richter of speciaal daartoe opgeleide onderofficier.

Wat het eerste aangaat, zou ik den Schrijver en voorts alle lezers, die het met hem eens mochten zijn, de navolgende vragen willen stellen:

1°. Denkt Gij, dat als de marine eenigen stem zal krijgen in het aanleggen van de nieuw te bouwen kustkoepelforten, zij dan zal voorstellen 10 Meter onder den grond een centraal station te doen graven voor het corrigeeren van afstanden, die zij zal laten meten door geheel ongedekt opgestelde afstandmeters en zal laten doorseinen door een aantal onbetrouwbare leidingen, enz., enz., ten einde vooral in geen enkel opzicht af te wijken van de inrichting, zooals deze aan boord is aangebracht, daar zij (volgens den Schrijver, blz. 835) *niets onbeproofd zal laten om de richt- en vuurwijze van de pantserforten onoordeelkundig te wringen in het daarvoor geheel ondoelmattige stelsel der marine?*

2°. Verandert het iets aan de richt- en vuurwijze der marine, als zij aan den wal gebruik maakt van het groote voordeel, dat zij niet zoo met handen en voeten aan gewichten en ruimte gebonden is, en zij voorts geen centraal station 10 Meter onder den grond laat graven, daar dit voor de bediening van een koepelfort onnoodig is, dat zij dus hetzij uit den koepel, hetzij uit een daarnaast of bovenstaand behoorlijk gedekt reduit de afstanden laat meten¹⁾ en die door betrouwbare leidingen, met als reservemiddel het doorpraaien, *gecorrigeerd* in de koepel aflevert, m. a. w. wanneer zij, wat toch aannemelijker is, *niets onbeproofd zal laten, oordeelkundig* te profiteeren van de meerdere ruimte, de betere gelegenheid om betrouwbare leidingen aan te leggen en het personeel en materieel, betrokken bij de afstandmeting, goed gedekt op te stellen, en op die wijze hare richt- en vuurwijze, *verbeterd en vereenvoudigd* aan den wal over te brengen.

3°. Denkt Gij, dat als de marine geen stem krijgt bij het aanleggen der nieuwe kustforten, de daarmede belast zijnde landmacht-autoriteiten dan de thans bestaande koepelfort-schietmethode, gebaseerd op den veranderlijken verticalen basis-afstandmeter, zullen gaan aanbrengen, of dat zij wellicht, met aanvaarding der beste soort BARR

1) Zie Januari-aflevering van De M. S., blz. 59. Kapitein RANNEFT zegt daar: „mits men maar niet, zooals de marine zou willen het *onzalige* denkbeeld van afstandmeting buiten den koepel gaat toepassen”.

Op deze opmerking kom ik later terug.

AND STROUD afstandmeters een geheelen ommekeer zullen brengen in de bestaande schietmethode en alsdan, hoe deze ook zal worden genomen, als vanzelf eene vereenvoudigde marine-methode zullen gaan toepassen, *oordeelkundig* profiteerende van de bij de marine met het nieuwe materieel opgedane ervaring?

Hieruit zal blijken, dat ik de overtuiging heb, dat als de officieren van de kustfortartillerie geroepen zullen worden om de eventueel nieuw te bouwen forten aan te leggen, *zij niets onbeproefd zullen laten, dat zóó oordeelkundig mogelijk te doen*, in tegenstelling met den Kapitein RANNEFT, die vermeent, dat als de marine-officieren daarvoor zullen worden aangewezen, *zij niets onbeproefd zullen laten het zoo onoordeelkundig mogelijk te doen*.

Ik voeg hieraan toe, dat de geschiedenis de laatst gestelde vraag reeds heeft beantwoord. Toen men ongeveer acht jaar geleden in onze Koloniën er toe overging eene nieuwe kustbatterij aan te leggen voor de verdediging van eene der havens of reeden en zulks moest worden verantwoord door het Departement van Koloniën ten behoeve der landmacht in Ned.-Indië, werd, door eene commissie van landmachtofficieren, waaraan één zeeofficier was toegevoegd (wellicht herinnert Kapitein RANNEFT zich dat nog wel), na de bestudeering van alle bestaande afstandmeters en schietmethoden, besloten tot de aanschaffing van BARR AND STROUD afstandmeters, niettegenstaande de toen aangekochte instrumenten door hunne kleine basis in nauwkeurigheid verre achterstaan bij de tegenwoordig bij die firma verkrijgbare instrumenten, die reeds bij de marine in gebruik zijn. Aan den wal kan men nog grootere basis voor het zelfde stelsel gebruiken.

Door de genie der landmacht is toen, op order van den legercommandant, eene kustbatterij aangelegd, waarop het nieuwste geschut van het gewenschte kaliber is geplaatst, nauwkeurig gecopieerd naar de zelfde vuurmonden, zooals zij toen op het nieuwste schip der marine waren opgesteld, terwijl in gedekte reduits naast die vuurmonden BARR AND STROUD afstandmeters zijn geplaatst en voorts *oordeelkundig is geprofiteerd* van het feit, dat men noch aan ruimte, noch aan gewicht gebonden was, waardoor de munitie-aanvoer en al wat met de bediening van het geschut te maken heeft, veel eenvoudiger kon worden.

De richt- en vuurwijze dier open-kustbatterij is nauwkeurig de zelfde, als aan boord toegepast, bij vuurmonden achter schilden.

In deze aangelegenheid moge wellicht het Departement van Marine geraadpleegd zijn, het geheel geschiedde door de landmacht met de bedoeling, dat ook zij die batterij zou moeten bedienen.

Ik blijf hier in mijn beschouwingen zoo vaag, daar ik niet gaarne meer zou zeggen, dan ik, met het oog op het geheime karakter der defensie, in het algemeen, mag doen. In de Indische couranten kon men af en toe over die batterijen meer lezen, dan ik hier neerschrijf, doch ik zou in vollen ernst degenen, die geroepen zullen zijn hun

stem uit te brengen over het wetsontwerp en dus ook over de quaestie van overgave van de kustforten van land- aan zeemacht, in overweging willen geven over deze aangelegenheid meerdere inlichtingen in te winnen bij de Departementen van Marine en Koloniën en alsdan ook zich goed op de hoogte te stellen, wie in onze eigen Koloniën zijn aangewezen om die batterijen in oorlogstijd te bemannen en welke redenen aanleiding hebben gegeven tot de tegenwoordige regeling!

Ten slotte komt nu nog het »hogere gehalte« van het bedienend personeel, hetgeen door den Schrijver als een voordeel wordt aangemerkt. Hierbij bedoelt hij natuurlijk den koepelcommandant, richter tevens afstandmeter, zijnde een *officier of speciaal opgeleid onderofficier*.

Ook op dat gebied heeft de marine ervaring opgedaan en heeft het heel wat jaren en geschrijf gekost, vóór men er toe over ging, om het zoo in het oog springende slechte stelsel van den officier-richter los te laten,

Welken waarborg heeft men, dat een willekeurig officier, die op een fort geplaatst wordt, de eigenschappen bezit van te zijn een goed richter en schutter?

Heeft een officier qualitate qua altijd goede oogen, om als richter te kunnen optreden?

Heeft elk officier eene practische schietopleiding op de koepelforten gehad en wordt de verkregen bekwaamheid op dat gebied voortdurend getoetst?

Worden dus de minder geschikte officieren, die bij hun jaarlijksche schietoefeningen slechte resultaten behalen, afgevoerd van den staat van »voldoende bekwaam koepelcommandant«?

Zoo ja, mag ik dan hier de vraag stellen:

Hoeveel officieren der kustfortartillerie staan er dan te boek, als voldoende bekwaam schutter en hoeveel als onvoldoend bekwaam, hetzij door minder goede oogen, hetzij door minder practischen aanleg, hetzij door zenuwen als anderszins; en voorts, als men die zoo hoog noodige schifting heeft gehouden, blijven er dan wel een voldoende aantal bekwame officieren-richters over en wat wordt het emploi der officieren, die nu eenmaal geen practische schutters zijn en toch aan alle eischen, gesteld bij het eindexamen der Militaire Academie, wellicht op voortreffelijke wijze hebben voldaan?

Aan boord werd vroeger de oudste luitenant ter zee 2^e klasse commandant-richter en afvuurder van den voorsten toren en of hij nu kippig was of niet, of hij aanleg had of niet, hij vuurde den toren af en zou zich voorzeker bij zijn commandant beklagd hebben, als aan een jonger officier, waarvan men verwachten kon, dat hij beter zou schieten, zijn plaatsing was gegeven,

Bij de oude torens vereischte echter de betrekking van torencommandant richter en afvuurder veel meer van de theoretische ontwikkeling dan tegenwoordig, waar het op de zuivere practische handeling aankomt, en zoo heeft men, eerst eenigszins angstig, dat

stelsel van officieren-richters bij de nieuwe torens bij wijze van proef losgelaten, en is men er nu, aan de hand van de practijk, voor goed van afgestapt.

Bij de marine heeft men ondervonden, wat er te maken is van een minder schepeling, indien men hem eene goede opleiding geeft in ééne bepaalde richting.

Wordt niet het geheele draadlooze station bediend door één matroos-seiner; worden nu niet alle torens en andere vuurmonden bij de marine gericht en afgevuurd door matrozen of mariniers; worden niet alle afstandmeters en alle seinmiddelen bediend door dikwijls jonge matrozen, die speciaal in die richting zijn opgeleid en wier practische bekwaamheid voortdurend wordt gecontroleerd?

Had men een 10-tal jaren geleden gedacht, dat men dergelijke hoogst belangrijke posten aan mindere schepelingen zou kunnen overlaten?

Is het ten slotte niet economischer en verder absoluut noodzakelijk om het aan hen over te laten, waar men zijn officieren als toezicht houdend personeel zoo dringend noodig heeft en men anders dat officierskorps belangrijk zou moeten uitbreiden en men ten slotte eene belachelijke verhouding zou krijgen tusschen het aantal officieren en het aantal minderen?

Ik geloof dan ook, aan de hand van de opgedane ervaring en met verwijzing naar de behaalde trefferprocenten van af een bewegelijk opstellingsvlak en na al hetgeen ik hierboven heb beschreven, te mogen komen tot de gevolgtrekking, dat het aanwijzen van officieren-schutters, wanneer daar geen behoorlijke practische controle op wordt uitgeoefend, zeer slecht is.

Wel degelijk geef ik toe, dat wanneer het officierskorps groot genoeg was, om daar eene ruime keuze uit te doen, om alle plaatsen als richters met de noodige reserve door hen te doen bezetten, en men alsdan die officieren, evenals de marine-kanonniërs, eene geheele practische schietopleiding liet doorloopen en zij later jaarlijks op hunne bekwaamheid werden getoetst, met voorschriften voor teruggingstelling, enz., dat alsdan, door hun hooger gehalte, het trefferprocent zou worden verhoogd, doch omgekeerd houd ik ook vol, dat wanneer hun hooger gehalte de eenige reden is, waarom zij ten allen tijde als koepelcommandant-richter kunnen worden aangewezen, dit een nadeeligen invloed op het trefferprocent moet uitoefenen. En nu rijst vanzelf eenigszins de vraag: Is men, zooals de toestand nu bij de kustfortartillerie is, niet genoodzaakt de officieren-richters te behouden, daar zij eenvoudig *wegens gebrek aan geoefend personeel* niet te vervangen zijn? en staat men dus niet voor het geval, dat men, *door absoluut gebrek aan geoefend personeel*, wel moet rede-neeren: Laten wij in 's hemelsnaam die officieren, die althans theoretisch goed onderlegd zijn en die in alle opzichten van »hooger gehalte« zijn, benutten om de stukken te richten en af te vuren,

dan kiezen wij uit twee kwaden ten minste nog het beste!

Aan het eind van zijn geheele betoog over het meergenoemde tweede punt van het wetsvoorstel moet de Schrijver op blz. 837 nog de volgende opmerking uit de pen. Eerst zegt de Schrijver:

»De kustbatterijen zullen bij de verdediging der kusten den doorslag geven, zij zijn dus het gewichtigste bij de vergelijking van het te verrichten aandeel van vloot en forten, zullen dus, wanneer zij in handen der marine komen, het bekwaamste marine-personeel vereischen, waardoor het minder bekwame aan boord achter blijft!!

Vervolgens zegt hij:

»Mocht het voorgaande »onjuist« zijn, dan schuilt er toch nog *een ander gevaar* in de bezetting der kustforten door de marine!

En nu volgt eene beschrijving van eene soort militaire wanverhouding, die daaruit voortvloeit. De Schrijver zegt n.l. in het kort: »De commandant van de Zeven Provinciën is een kolonel, de commandant van Kijkduin wordt een subaltern officier. Kijkduin is artilleristisch in staat 4 of 5 Dreadnoughts een gebiedend halt toe te roepen; de Zeven Provinciën moet al wijken, als hij 1 Dreadnought aan de kim ziet; de subalterne officier moet dus een kolonel in bescherming nemen, in één woord (hier gebruik ik schrijvers eigen woorden) *zijn macht overtreft verre die van een veel hooger geplaatste*«. ¹⁾

En uit deze logica trekt de Schrijver dan de volgende gevolgtrekking:

»Het kan wel niet anders, of zulk een toestand moet de belangstelling der zeeofficieren in onze marine doen verminderen«!

Het eenige, wat ik naar aanleiding van deze laatste opmerking zou willen vragen, is dit:

Wanneer dat gevaar erkend wordt en het vernieuwde fort Kaap-hoofd met 4 kanonnen van 30,5 cM. L/50, zooals de Kapitein RANNEFT dat zou wenschen, later door een subaltern officier der kustfortartillerie zal worden gecommandeerd en deze den marine-kolonel artilleristisch in bescherming neemt, aldus *zijn macht verre die van den marine-hoofdofficier overtreft*, zou dan uit dat oogpunt beschouwd de toestand anders zijn?

Het komt mij voor, dat de commandant van het schip de bescherming gaarne zal aanvaarden, zoowel als de fortcommandant een subaltern officier van zijn *eigen* Wapen is, als in het tegenovergestelde geval. Hoe moeilijk is dan wel de positie van den commandant der onderzeeboot, een luitenant ter zee der 2° klasse, die toch zeker meermalen voor een dergelijk geval zal komen te staan. Zakt daardoor de ambitie der oudere zeeofficieren, daar zij die jonge krachtige hulp maar al te vaak noodig zullen hebben?

Ik kan niet zeggen, dat de Kapitein RANNEFT de marineofficieren

1) De commandant van het schip heeft voor het onderdeel van zijn werkring, n.l. zijn artillerie, de beschikking over een speciaal daarmede belast subaltern officier. Zijn totale werkring is echter veel uitgebreider; de geheele opmerking is mij dan ook raadselachtig.

zeer hoog stelt. Het eene oogenblik is hij overtuigd, dat zij niets onbeproefd zullen laten, om onoordeelkundig op te treden, dan weer ziet hij gevaar in gevallen, zooals boven geschetst, die ook niet voor het gehalte der officieren, in dit geval nog wel onze hoofdofficieren zouden pleiten, dat n.l. hun belangstelling in de marine zal vermindern als een subaltern officier van hun *eigen* Wapen hen artilleristisch zou beschermen en zulks *niet* het geval zou zijn, als die subaltern officier maar van een *ander* Wapen was.

Ik, voor mij, eindig mijn betoog over dat tweede punt met het uitspreken van den wensch, dat de Kapitein RANNEFT, alvorens mijn geschrift te beantwoorden, zich persoonlijk eens aan boord van de Heemskerck van de marine-schietmethode op de hoogte zal gaan stellen, waardoor hij zal zien, dat als men daar den richtkijker op het doel heeft gebracht bij de kanonnen van 15 cM. *werkelijk* het kanon direct onder de daarbij behoorende elevatie staat, en bij de kanonnen van 24 cM. dit *zonder eenig gepraai en veel vereenvoudigd ook* door een elevatiegever geschiedt (zooals op de Harssens), doch met eene zóódanige controle-inrichting, dat de electriche afvuurinrichting niet kan werken, als het kanon niet werkelijk onder de juiste elevatie staat. Vergissingen van den elevatiegever zijn daarbij uitgesloten (hetgeen op de Harssens geenszins het geval is).¹⁾

Voorts voeg ik er dan nog bij, dat op de Zeven Provinciën bij de grootere torens van 28 cM., deze elevatiegever alweer is vervallen en daar alles even eenvoudig is als bij de kanonnen van 15 cM. aan boord van de Heemskerck.

Zijn beantwoording zal, na het bezichtigen, zooveel zaakrijker kunnen zijn.

Hij zij overtuigd, dat men hem alles zal laten zien, even goed wijzende op de bij een kort bezoek niet dadelijk in het oog springende fouten, die een gevolg zijn van gebrek aan ruimte en het niet kunnen beschikken over het benoodigde gewicht, als op de direct in het oog springende, groote voordeelen, welke aan den wal even goed zullen kunnen worden benut. Laat ons, waar het geldt 's lands belang toch elke nevengeachte op zij zetten, en het is daarom, dat ik mij, desgewenscht, persoonlijk aanbied, om hem alle inlichtingen te verstrekken en alles te laten zien, wat hij gewenscht acht.

(Wordt vervolgd).

¹⁾ Ik begrijp zeer goed, dat de Kapitein RANNEFT bij de nieuw te bouwen forten geen oude methode zal volgen, en vele verbeteringen zal eischen; als vanzelf zal hij dan nabij de marine-methode moeten komen.

BIJLAGE I.

Staat van gehouden persoonlijke schietoefeningen aan boord van H.M. »Jacob van Heemskerck« gedurende het jaar 1910.¹⁾ (N. B. de behaalde trefferprocenten geven een overzicht van de gemiddelde geoefendheid van ± 45 willekeurige kanonniers.)

1ste halfjaar 1910.

Kns. van 24 cM. N°. 2 - 9 sch. 7 tr. = 77,7 $\frac{0}{100}$ afstand 1700-1400 M.
 » » 15 » » 5 - 33 » 29 » = 87,8 $\frac{0}{100}$ » 1700-1400 »
 » » 7,5 » » 3 - 266 » 208 » = 78,2 $\frac{0}{100}$ overdag 1300-1100 »
 » » » » » - 160 » 130 » = 81,2 $\frac{0}{100}$ 'snachts » » »

Oefeningskanon van 3,7 cM. geplaatst in:

1°. de kns. van 24 cM. - 182 sch. 140 tr. = 76,9 $\frac{0}{100}$ afstand 900-700 M.
 2°. » » » 15 » - 602 » 144 » = 73,7 $\frac{0}{100}$ » » » »

2^e halfjaar 1910.

Kns. van 24 cM. N°. 2 } Deze oefeningen waren 1 Jan. nog niet
 » » 15 » » 5 } gehouden en worden nu in de Atlantische
 Oceaan ingehaald. De uitslag is mij dus
 nog onbekend.

Kns. van 7,5 cM. N°. 3 - 225 sch. 183 tr. overdag 81,3 $\frac{0}{100}$ afst. 1300-1100 M.
 » » » » » - 106 » 76 » 'snachts 71,7 $\frac{0}{100}$ » » » »

Oefeningskanon van 3,7 cM. geplaatst in:

1°. de kns. van 24 cM. - 236 sch. 156 tr. overdag 66,1 $\frac{0}{100}$ afst. 900-700 M.
 » » » » » - 103 » 62 » 'snachts 60,2 $\frac{0}{100}$ » » » »
 2°. » » » 15 » - 647 » 506 » overdag 78,2 $\frac{0}{100}$ » » » »
 » » » » » - 97 » 73 » 'snachts 75,2 $\frac{0}{100}$ » » » »

Al deze oefeningen werden gehouden in *vol see*.

Bij de oefening met de kanonnen van 24—15 en 7,5 cM., werden gebruikt schijven van 6 \times 6 M. en was de vaart van het schip 10 mijl.

Bij de oefeningen uit oefeningskanon van 3,7 cM. waren de afmetingen der schijven 6 \times 4 M. (4 M. hoog) en de vaart 8 mijl.

Ten einde duidelijker te doen uitkomen, dat over deze geoefendheid *op elk willekeurig oogenblik* kan worden beschikt, vermeld ik hierbij, dat deze oefeningen verdeeld waren over 38 oefeningsdagen en wel:

1910, Januari 4 Middellandsche Zee.

Februari 7 » »

April 4 Noordzee.

Mei 1 »

Juni 5 »

Juli 6 »

Augustus 8 »

October 3 »

Totaal 38

In de maand Maart was het schip binnen na hare buitenlandsche

1) Al deze oefeningen werden door mij geleid. Die met de kanonnen van 24 en 15 cM. en met de oefeningskanonnen alle met gebruik der geheele vuurleiding.

reis. In de maand September hadden de groote manoeuvres in het zuiderfrontier plaats. In de maanden November en December werd het schip wederom gereed gemaakt voor hare nieuwe buitenlandsche oefeningsreis.

Behalve deze schietoefeningen met exercitieladingen en oefeningskanons werden, bij wijze van voorbereidende oefeningen, verdeeld over ongeveer 20 schietdagen, met de 3 verschillende, aan boord geplaatste kalibers op de zoogenaamde gierschijf (eene ijzeren schijf van 75×75 cM.) met een vaart van 4 mijl op een afstand van 400—200 Meter met de geweschietinrichtingen vershoten: ± 6000 patronen scherpe tot geweer, wederom gedeeltelijk overdag, gedeeltelijk 's nachts, terwijl ten slotte in den loop van het jaar 1910, eveneens verdeeld over de 3 verschillende kalibers, op de beweegbare schijven (z.g. deflectionteachers): ± 22.530 patronen scherpe tot K.S.O. (flobert) werden verbruikt.

Deze laatste oefeningen, welke eveneens zoowel bij dag als 's nachts werden gehouden, behooren tot de dagelijksche oefeningen, daar deze ook binnen liggende kunnen plaats hebben.

Bij deze verschillende oefeningen kwamen er eenige voor, waarbij 95 en zelfs meer procent treffers werden behaald. (Zie aangehaald voorbeeld van eene persoonlijke oefening van de Landmacht. De Militaire Spectator, December 1910.)

Ten slotte dient nog te worden opgemerkt, dat al deze oefeningen als *snelvuur*-oefeningen moeten worden beschouwd, daar slechts een zeer beperkte tijd voor het afgeven der voor elken schutter beschikbaar gestelde schoten wordt toegestaan, b.v. bij de kanons van 7,5 cM. moeten *over dag* de 6 schoten in 50 seconden, *bij nacht* in 70 seconden zijn afgegeven.

(Deze toegestane tijden zijn nu reeds weder verkort; het bleek, dat de geoefendheid zóó groot was geworden, dat de meeste schutters in dien tijd gemiddeld 9 à 10 schoten afgaven; daar uit een financieel oogpunt niet meer dan 6 schoten per serie konden worden toegestaan, zijn de tijden evenredig verkort.)

Bij de bedoelde oefening van het fort de Harsens kan aan de vuursnelheid geen waarde worden gehecht, daar deze, bij de zeer verouderde vuurmonden wel buiten beschouwing kan worden gelaten.

Behalve deze persoonlijke oefeningen, werden door H. M. »JACOB VAN HEEMSKERCK« twee gevechtsschietoefeningen gehouden en wel 1 overdag met het zware en middelbare geschut, waarbij aan het eerste een vuurtijd van 3 minuten en aan het tweede een van 1 minuut werd toegestaan, en 1 bij nacht met het anti-torpedogeschut van 7,5 cM., waarbij de vuurtijd op $1\frac{1}{2}$ minuut werd bepaald.

De eerste oefening werd nog onderverdeeld in ééne met exercitielading op ± 2500 meter en ééne met de oorlogslading op ± 4500 meter, vaart 14 mijl.

De tweede oefening werd gehouden met de oorlogslading op ± 900

meter afstand (de afstand, waarop men bij nacht eene torpedoboot zal kunnen zien), vaart 10 mijl.

De eerste oefening, welke, wat aangaat die op 2500 meter, *door een mankement in de vuurleiding*, mislukte, gaf als resultaat $\pm 15\%$ (19 schoten met 3 treffers) en op 4500 meter voor het zware geschut $66,6\%$ (6 schoten met 4 treffers), voor het middelbare 10% , n.l. 10 schoten met 1 treffer (alle schoten voor het inschieten gebruikt medegerekend, n.l. 1 van 24 cM. en 3 van de 15 cM.).

De tweede oefening, welke 's nachts bij nagenoeg stormweer werd gehouden, gaf 63% treffers (46 schoten met 29 treffers).

In het geheele jaar 1910 mislukte dus, *buiten de schuld der kanoniers*, 1 gevechtsschietoefening, die, om 7 hoofdredenen, onvergelijkbaar is met eenige persoonlijke oefening aan den wal, en werd deze ééne mislukte oefening als punt van vergelijking gebruikt tegenover eene bijzonder goed geslaagde oefening, gehouden op het fort de Harssens, nadat het daaraan deelnemende personeel 4 weken achtereen speciaal daarvoor was geoefend en ten overvloede van af het, de schijf sleepende, vaartuig *na elk schot* geseind werd, waar dit op het water was aangeslagen.

(Zie voor de conclusie het hierbij behorende verslag.)

BIJLAGE IIa.

Staat der gehouden schietoefeningen der kustfortartillerie in het jaar 1909.

1°. Schietoefeningen van het 4^e regiment vestingartillerie.

A. Schoten met oefenings P. G. uit kanonnen van 24 cM. L/35 op eene sleepschijf 20×5 , afstand ± 1550 M. vaart 4—8 mijl. Treffers = **67** %.

B. idem uit kanonnen van 24 cM., L/25, afstand 2600 M., schijf en vaart als boven. Treffers **22** %.

C. als boven, zelfde schijf, afstand 1300 M., vaart 6—8 mijl. Treffers **83** %.

D. Schoten met kogels uit kanonnen van 24 cM. IJ op eene sleepschijf breed 15 of 20 M. Hoogte 5 M.

1ste sleepschijf breed 15 M. 1300 M. 4 à 8 mijlsvaart. Treffers = **35** %.

2e » » 20 » 1250 » 4 à 10 » » = **52,5** %.

E. Schoten met oefeningsprojectielen, uit kanonnen van 24 cM., L/25 en 24 cM. IJ.

Uitslag staat niet opgegeven.

F. Schoten met oefeningsgranaatladingen uit oefeningskanonnen van 6 cM., op eene sleepschijf 20×5 M., afstand ± 1400 M., vaart 4—10 mijl. Treffers = **59** %.

2°. Schietoefeningen van het korps pantserfortartillerie.

SCHIETEN MET OEFENINGSGRANAATLADINGEN UIT OEFENINGSKANONNEN.

1ste compagnie (Fort Harssens). Doel sleepschijf 10×5 M. Gemiddelde afstand = 1300 M., vaart 3—10 mijl. Treffers bijna **74** %.

2^e compagnie (Fort IJmuiden). Doel sleepschijf 15×5 M., gem. afstand = 1600 M., vaart 6—10 mijl. Treffers = 75 %.

3^e compagnie (Fort H. v. Holland). Doel als 1ste compagnie, gem. afstand 1350 M., mijlsvaart 4. Treffers ruim 66 %.

Schieten met oefeningspantsergranaten (oorlogslading).

1ste compagnie (Fort Harssens). Kanonnen van 30 cM. Doel, eene in zee voor anker liggende schijf, 20×5 M., afstand = 1000 M. Treffers = $87\frac{1}{2}$ %. (Zie hiervoor bijlage IIb.)

2^e compagnie (Fort IJmuiden). a. kanonnen van 24 cM. L/30. Doel, eene sleepschijf 20×65 M., afstanden 2700—3200 M., mijlsvaart 6—10. Treffers 30 %.

b. kanonnen van 15 cM. L/30. Doel, eene sleepschijf $20 \times 6,5$ M. afstanden 3100—3500 M., mijlsvaart 6—10. Treffers bijna 17 %.

3^e compagnie (Fort H. v. Holland). a. kanonnen van 24 cM. L/30. Doel, eene sleepschijf 20×6 M., afstanden 3720—4000 M., vaart 6—9 mijl. Treffers = 12,5 %.

b. kanonnen van 15 cM., L/30. Doel en vaart als boven, afst. 3920—3980 M. Treffers = 16,6 %.

4^e compagnie (Fort Pampus). Kanonnen van 24 cM. L/35, afstand 1810—2245 M., 8 mijl. Treffers = $37\frac{1}{2}$ %.

Met de vuurmonden van 24 cM., L/30, werden dus met de *oorlogsladingen* gemiddeld behaald $\frac{30 + 12,5}{2} = 21,3$ %.

Met de vuurmonden van 15 cM. L/30 $\frac{17 + 16,6}{2} = 16,8$ %.

BIJLAGE IIb.

Staat van gehouden schietoefening door de 1ste compagnie van het korps pantserfortartillerie (fort Harssens ¹⁾ in de jaren 1906-07-08-09 en 1910).

(N. B. de laatste 5 jaren worden genomen, om meer zicht te hebben op de gemiddelde geoefendheid.)

1°. Schieten met oefeningsgranaten uit oef. kanonnen. Schijven 10×5 M, vaart varieerend van 3—10 mijl. Afstanden gemiddeld \pm 1300 M.

1906 treffers = 76 %

1907 » = 90 %

1908 » = 82 %

1909 » = 74 %

1910 » = 95 %

gemiddeld 83,4 %

1) Ik koos hiervoor het fort Harssens daar de andere pantserforten haast altijd minder procenten behaalden.

Voorts is het door den Kapitein R. aangehaalde voorbeeld eene vergelijking van eene schietoefening van de Harssens en van H.M. Heemskerck.

2°. Schieten met oefeningspantsergranaten (*oorlogslading*). Schijven en afstanden varieeren, dus zullen per jaar worden opgegeven.

1906 sleepschiif 20×5; afst. 2640-3280 M. vaart 8 mijl tr. = 0 %

1907 verankerde schiif 20×5; afst. 3280 M. » = 37,5 %

1908 sleepschiif 15×5; afst. ± 2000 M. vaart 7-14 mijl » = 50 %

1909 verankerde schiif 20×5; afst. 1000 M. » = 87½ %¹⁾

1910 sleepschiif 20×5; ± 1500 M. mij onbekend » = 43 %²⁾

gemiddeld (4 jaar) 32,6 %

NASCHRIFT VAN J. L. RANNEFT, KAPITEIN DER ARTILLERIE.

De Redactie van De Mil. Spectator heeft mij in de gelegenheid gesteld, om op vorenstaand artikel van den Heer QUANT een naschrift te geven.

Ofschoon ik in beginsel tegen een naschrift ben, omdat men daarin uit den aard der zaak beknopt moet zijn, zeker *te beknopt* om een zoo uitvoerig artikel, als het vorenstaande, volledig te beantwoorden, heb ik toch deze gelegenheid aangegrepen, om ten opzichte van enkele *hoofdpunten* van S.'s betoog van mijn gevoelen te doen blijken.

Bovenstaand schrijven is *één* doorloopende aanval op het 2° gedeelte van mijn Spectator-artikel van Dec. 1910.

S. zegt in den aanvang, dat ik in zeer hooge mate de gevoeligheid heb opgewekt, dat dit in het algemeen moet worden vermeden, doch, dat men, waar noodig, daarvoor niet behoeft terug te deinzen.

Onder dankzegging voor dezen nuttigen wenk, wil ik trachten in mijn antwoord, het door den Heer QUANT geschrevene *zoo* op te vatten en uit te leggen, als in zijne bedoeling moet hebben gelegen; ik zal beproeven de bedoeling *zijner* zinnen niet willens en wetens te wijzigen, om daardoor de scherpe kanten, niet nog scherper te maken.

Ik heb geschreven in het nationaal belang. De Heer QUANT ontkent dit; ik zal de Natie laten beslissen; mijn nationaliteitsgevoel staat te hoog, om daarover hier te redetwisten.

1) In het jaar 1909 werd de schiif dichtbij verankerd, daar de schietoefening tegelijk moest benut worden voor eene proef voor de genie. Aan het trefferprocent moet dan ook geen werkelijke waarde worden toegekend, daar de afstand met het oog op de oorlogslading en de grootte der schiif wel wat erg gering was. Bij het gemiddelde is daar dan ook geen rekening mede gehouden. De schiif was even groot, als in 1906 en 1907, en de afstand minder dan ⅓ van toen; verder was zij verankerd.

2) De gegevens voor het jaar 1910 heb ik uit informaties; zijn deze onjuist, dan ligt dat buiten mijn schuld. Ik vermoed zelfs, dat de afstand wel wat grooter zal geweest zijn, daar de schiif even groot was, als in 1906 en 1907, en de afstand op de helft zou zijn teruggebracht. Het trefferprocent is echter niet belangrijk grooter geworden.

Het is eene algemeen bekende zaak, dat men door het zeggen der waarheid zich geen vrienden maakt; dat zal mij echter niet beletten, mijn plicht te doen, ook al zou ik daardoor den *schijn* op mij laden, er een vakstrijd van te maken.

S. zegt, dat het gebleken is, dat ik geen goede informaties heb genomen.

Ofschoon het groote publiek wel geen geloof zal slaan aan zulk eene beschuldiging van oppervlakkigheid mijnerzijds, zoo acht ik het toch goed, hier mede te deelen, dat ik, b.v. in zake vuurleiding Heemskerck, aan een mijner officieren de opdracht had verstrekt, de vuurleiding op H.M. Heemskerck grondig te bestudeeren. Die officier heeft zich met lofwaardigen ijver van die taak gekweten, die officier heeft drie weken op een onzer oorlogsbodems gevaren, die officier heeft ook de bewuste gevechtsschietoefening op de Heemskerck in 1910 van a tot z bijgewoond; die officier heeft daarna in eene duidelijke voordracht, die geheele vuurleiding in eene bijeenkomst van de officieren der 1ste compagnie Pantserfortartillerie behandeld, waarna ik persoonlijk die vuurleiding nog nader heb bestudeerd.

Mij dunkt, S. heeft dit kunnen weten.

Na deze mededeeling laat ik het aan de beoordeeling van het groote publiek over, hoe zij de beschuldiging, mij door den Heer QUANT toegeworpen, wil opvatten.

Maar ter zake.

Ik moet kort zijn en zal daarom slechts enkele hoofdpunten uit S.'s betoog nader aan de waarheid toetsen. Ik hoop zóó duidelijk te zijn, dat ook niet-deskundigen mij in hoofdzaak zullen kunnen volgen.

In de eerste plaats wil ik hier nogmaals aantonen, dat de methode van schieten aan boord van schepen eene geheel andere is, dan die op kustkoepelforten, en dat ook *moet* zijn.

Dit verschil zou ik, als volgt, willen uitdrukken: *de marine schiet noodgedrongen met behulp van zoogenaamde koerslijnen; de pantserfortartillerie kan den gemeten afstand onmiddellijk benutten.*

Dit schieten met behulp van koerslijnen is een noodzakelijk gevolg van de opstelling der afstandmeters aan boord van schepen *buiten* de geschutkoepels.

Bij de Marine *is het niet mogelijk*, de afstandmeters in de koepels te plaatsen. Voor de koepel-afstandmeters, die thans op onze pantserforten in gebruik zijn, gaat dit in het geheel niet, aangezien die instrumenten een *vast opstellingsvlak* vereischen, althans een opstellingsvlak, waarbij plotseling geen groote afwijkingen met het horizontale vlak kunnen voorkomen. Maar voor den BARR AND STROUD is zulks al even ondoenlijk, wegens de slingeringen van het schip.

Ik geloof, dat ik in dit opzicht wel geen tegenspraak zal behoeven te duchten; ook niet van Marinezijde. Anders zou het mij ten minste

onverklaarbaar zijn, dat tot dusvere geen enkele Marine — voor zoover mij bekend — van zoodanig gunstige opstelling gebruik heeft gemaakt.

Afstandmeting *in* den koepel heeft te groote voordeelen, om daarvan geen partij te trekken, en men zou m. i. *eene zeer ernstige fout maken*, als ter wille van de eenheid in de bediening met de Marine-richt- en vuurwijze, bij onze toekomstige nieuwe kustkoepels, de afstandmeters *buiten* den koepel werden opgesteld.

En toch is het mij bekend, dat men bij de Marine in hoogste instantie het beginsel van afstandmeting *buiten* den koepel reeds heeft aanvaard.

Mocht de Heer QUANT in dit opzicht twijfelen, dan zal ik hem gaarne het onomstootelijk bewijs daarvan leveren.

De voordeelen van opstelling *in* den koepel wil ik hier nog even in herinnering brengen; zij zijn:

a. het onmiddellijk benutten van den gemeten afstand, zonder herleiding;

b. geen overbrenging der afstanden langs electricchen weg, geen vergissingen dus bij dat overbrengen, geen kans op storingen dus in electricche geleidingen en seintoestellen;

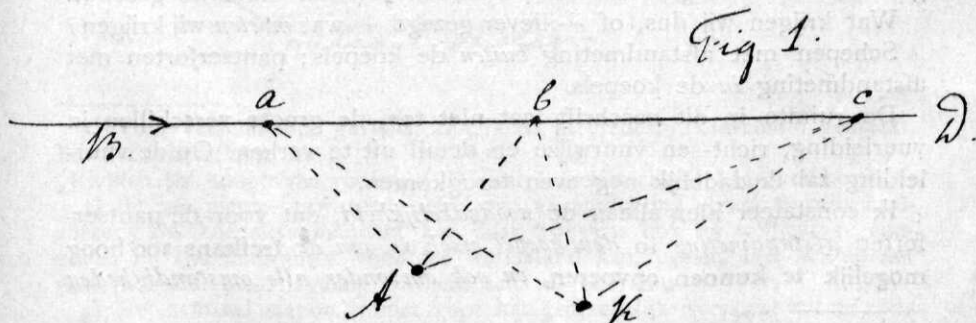
c. het personeel *in* den koepel is, wat de afstandmeting betreft, volkomen onafhankelijk van personeel *buiten* den koepel; voorwaar geen gering voordeel;

d. hoogst eenvoudige vuurleiding;

e. absoluut gedekte opstelling van de afstandmeting — *de hartader van een kustvuur*;

f. geen kosten voor afzonderlijke meetstations, die, willen zij aan de zelfde eischen van dekking voldoen, *schatten geld zullen kosten*.

Om nu ook aan niet-deskundigen het verschil duidelijk te maken tusschen het vuren met zoogenaamde koerslijnen, en het direct benutten van den gemeten afstand, verwijs ik naar onderstaande eenvoudige schets.

Stel dat in fig. 1. B—D de koerslijn van het schip (het doel)

voorstelt; A de plaats van den afstandmeter; K de plaats van het kanon, op het vurende schip.

Meet men nu Aa, dan is de afstand *kleiner* dan Ka, welke het kanon moet kennen; Ab is daarentegen *gelijk* aan Kb, terwijl Ac *groter* is dan Kc.

Het is duidelijk, dat dit verschil in afstand op elk punt van de koerslijn, die het doel doorloopt, een ander is. Herleiding van den gemeten afstand is dus *noodzakelijk*.

Maar niet alleen om deze reden is herleiding van den afstand noodig. Meet men toch in A den afstand, dan is er tijd noodig om dien afstand aan het kanon bekend te maken. Sch. neemt daarvoor ± 12 seconden aan (zie bladz. 261, laatste alinea).

Hiermede moet rekening worden gehouden; de gemeten afstand moet herleid worden, waarbij men stilzwijgend aanneemt, dat koersrichting en snelheid van het doel in die 12 seconden *niet* veranderen.

Men gaat dus uit van de vermoedelijke koerslijn van het schip, zooals men dat vroeger, 25 jaar geleden, ook reeds bij de kustartillerie deed, welke methode daarbij gehandhaafd bleef tot nu ongeveer 13 jaar geleden, toen zij voor goed werd verlaten. ¹⁾

Ik zal hierop niet verder ingaan, omdat het mij alleen te doen was, om aan niet-deskundigen te verklaren, wat ik versta onder het schieten met behulp van zoogenaamde koerslijnen.

Staat de afstandmeter daarentegen in K (*in* den koepel dus), dan kan men direct gebruik maken van de gemeten afstanden Ka, Kb, Kc. Dit geschiedt thans op onze pantserforten en blijktens eene 12-jarige ondervinding (lang genoeg, dunkt mij, om te oordeelen) met het meeste succes.

Met het oog op de vele voordeelen, hiervoren sub a-f genoemd, moet daaraan dan ook, zoo eenigszins mogelijk, voor de toekomstige koepelforten worden vastgehouden. *Om de trefkans zoo hoog mogelijk op te voeren, is dit bepaald noodzakelijk.*

Het spreekt wel vanzelf, dat de instrumenten voor afstandmeting voor de nieuw te bouwen forten in overeenstemming moeten worden gebracht met de grootere vuurafstanden van het moderne geschut.

Wat krijgen wij dus, of — liever gezegd — wat *moeten* wij krijgen?

Schepen met afstandmeting *buiten* de koepels; pantserforten met afstandmeting *in* de koepels.

De ruimte in dit naschrift laat niet toe, de groote verschillen in vuurleiding, richt- en vuurwijze en detail uit te werken. Op de vuurleiding zal ik dadelijk nog even terugkomen.

Ik constateer hier alleen de *noodzakelijkheid*, dat voor de pantserforten *afstandmeting in den koepel eisch is, om de trefkans zoo hoog mogelijk te kunnen opvoeren, en ook om onder alle omstandigheden*

1) Op eene enkele uitzondering na; de weinig belangrijke stelling van Willemstad heeft nog deze oude wijze van afstadbepaling.

verzekerd te zijn van de afstandmeting — de hartader van een kustvuur; ik constateer tevens het niet bestaan aan boord onzer schepen van afstandmeting in den koepel, terwijl toepassing daarvan in de naaste toekomst ook niet is te verwachten.

Onmiddellijk, onafwijsbaar gevolg hiervan is, ingrijpend verschil in richt- en vuurwijze; ingrijpend verschil in vuurleiding.

Wat de vuurleiding betreft, in het kort slechts dit.

Bij afstandmeting in den koepel op het pantserfort:

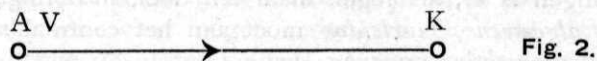

Fig. 2.

Stel dat in fig. 2 A V de commandotoren is, de plaats dus, waar de algemeene vuurleider (in casu de fortcommandant) is, en dat K den vuurmondkoepel voorstelt.

De algemeene vuurleider, die hier niets te maken heeft met afstandmeting of correctieberekening, geeft alleen zijn algemeene bevelen aan den koepelcommandant in K; hij geeft dus alleen het doel op, de te bezigen projectielsoort, de vuurwijze, het trefpunt en de baansverhooging, b.v.:

»voorste doel, bevel IV«¹⁾

De koepelcommandant handelt verder geheel zelfstandig en is volkomen onafhankelijk van personeel buiten den koepel.²⁾ Zelfs als de algemeene vuurleider sneuvelt, kan en zal de koepelcommandant rustig het aangewezen doel onder vuur blijven houden en verder — volgens hem bekende instructies — moeten en kunnen handelen op eigen initiatief.

Bij afstandmeting buiten den koepel, aan boord van schepen.

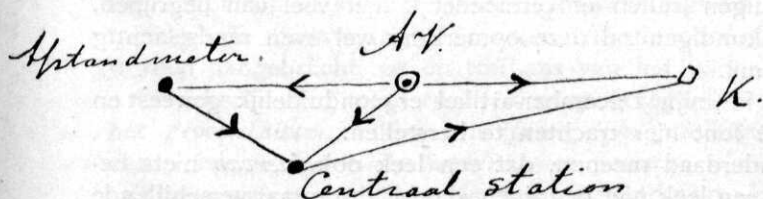

Fig 2. (3).

1) Voor verschillende gevallen zijn reeds in vredestijd bevelen opgemaakt. Bevel IV beteekent b.v.:

„Richten ter hoogte van voormast; PG. salvo snelvuur: 4 M. baansverhooging”.

2) Bij het nieuw ontworpen stelsel van afstandmeting vervalt de peilschaal-aflezer. De koepelcommandant kan daar trouwens ook nu wel buiten, aangezien hij zijn instrument voor den waterstand kan regelen, met behulp der vaste merken. Deze regeling verdient zelfs de voorkeur.

3) Het centraal station is hier voor het gemakkelijk overzicht wat ter zijde geteekend; de pijltjes geven de richting aan, waarin bevelen of gegevens moeten worden overgeseind.

A V en K als op het pantserfort.

Aan boord van schepen heeft men voorts nog het station voor voor afstandmeting en het centraal station, zooals fig. 2 aan geeft.

De *algemeene vuurleider* (A. V.) moet hier aan den koepel K het doel, de projectielsoort, het gewenschte trefpunt, c.q. de vuurwijze opgeven, als in het koepelfort.

De *algemeene vuurleider* moet *bovendien* ook aan de afstandmeting het doel opgeven, daarbij vooral zorgende, dat deze het zelfde doel krijgt, anders loopt het geheele vuur in de war (bij vredesschiet-oefeningen is er, als regel, maar *één* doel, in oorlogstijd zijn er vele).

De *algemeene vuurleider* moet aan het centraal station de noodzakelijk correcties opgeven.¹⁾

De *afstandmeter* moet — na het doel van den algemeenen vuurleider te hebben ontvangen — de afstanden naar het centraalstation seinen.

Het *centraalstation* seint de afstanden, nadat zij gecorrigeerd zijn, naar den vuurmondkoepel.

Bovendien moet de *algemeene vuurleider* hier nog van den commandant van het schip bevelen krijgen; *dit* zijn feitelijk de bevelen, die de fortcommandant op een koepelfort aan den koepelcommandant geeft. Op een fort vereenigd de koepezcommandant feitelijk al het andere in zich.

Zulk eene taak kan toch moeilijk aan den *kanonnier-richter* worden toevertrouwd.

Nu sneuvelt op een schip de *algemeene vuurleider*, of de *afstandmeter*,²⁾ of *ééne* der vele leidingen raakt defect, of *één* van het groot aantal seintoestellen weigert; wat komt er dan van zulk een vuur te recht?

De Heer QUANT zegt (op bladz. 263) hiervoor:

„Niet-deskundigen zullen er vermoedelijk niet veel van begrijpen, doch voor deskundigen zal deze opmerking wel even raadselachtig zijn, als voor mij.”

Ik ben zeker in mijn December-artikel erg onduidelijk geweest en heb daarom die fout hier trachten te herstellen.

Of zou S. inderdaad meenen, dat een leek ook *hiervan* niets begrijpt; zou ook een leek niet begrijpen, dat bij zoo totaal verschillende *inrichting*, verschil in *opleiding* **noodzakelijk** is; zou een niet-deskundige hier niet het verschil voelen tusschen eenvoud van vuurleiding aan de eene zijde, en gecompliceerdheid aan de andere zijde; zou ook een leek niet begrijpen, dat het logischer is den gemeten afstand direct te benutten, dan herleide afstanden met behulp van verschillende tusschenpersonen te ontvangen, waarvoor een groot

1) Ja, ik had mij eenigszins vergist, zooals Schrijver zegt op bladz. 261, laatste alinea; de zaak is nog ingewikkelder, dan ik dacht.

2) Is ongedekt of slechts scherfvrij opgesteld.

aantal leidingen noodig is, waarop niet onder alle omstandigheden valt te rekenen; zou ook een leek niet vatten, dat bij eene oorlogs-inrichting eenvoud de voorkeur verdient boven een kunstig werkend, kwetsbaar geheel?

Ik heb nog wel hoop, dat een niet-deskundige dit alles best zal begrijpen.

Nog iets. De Heer Q. zegt op blz. 254 b.a., dat het in het geval Heemskerck, bij het gevechtsschieten, betrof *centrale* vuurleiding, waarbij richten op het zelfde punt noodzakelijk is, en dat de richters daarbij niet zelf hun schot mogen verbeteren. Hij trekt even later daaruit zeer gunstige gevolgtrekkingen, wat aangaat de geoefendheid der kanonniërs.

Daarmede kom ik op eene zeer belangrijke zaak.

Bij de oefeningen der marine is het *gevoelschieten* noodzakelijk, en wie nog mocht twifelen, hij leze het betoog van den Heer RAMBONNET. (Verslag krijgswetenschap, 13 Jan. 1911.)

Dat *gevoelschieten* is bij de marine noodzakelijk, omdat de kanonniër-richter, ten gevolge van de slingeringen van het schip op het gevoel moet leeren bepalen, welk het meest gunstige oogenblik van afvuren is. Hij moet het schot zelf leeren corrigeeren (althans bij de persoonlijke schietoefeningen), als hij b.v. ziet, dat hij te voorlijk schiet.

Dat *gevoelschieten* van de marine nu, is eene van de grootste fouten, die voor een kustartillerist denkbaar zijn, en ik heb jaren lang moeten vechten, om bij mijn personeel het bekend tikje meer of minder, *dat in vroegere jaren ook bij de kustartillerie bestond*, er uit te krijgen.

Bij het schieten van een *vast opstellingsvlak* (kustartillerie) mag er geen sprake zijn van *gevoelschieten*, daar mag de juistheid van het schot alleen afhangen van de nauwkeurigheid van de afstands-meting, de nauwkeurigheid, waarmede de noodzakelijke correcties worden aangebracht, en de trefkans van het kanon.

Ik erken — het werd reeds zoeven gezegd —, dat bij de marine het *gevoelschieten* noodzaak is (*bewegelijk opstellingsvlak*), maar, zie daar mede ééne van de *hoofdredeenen*, waarom *nimmer* het kustvuur aan marinepersoneel mag worden toevertrouwd. Het vuur uit een kustkanon mag *onder geen omstandigheid* zijn het gevoelschot den jager (vergelijking van den Heer RAMBONNET); het moet zijn het kalme schot van den scherpschutter.

Geef een goed jager, die met zijn gevoelschot, geen haas, zelfs geen watersnip mist, een geweer M/98 in handen en laat hem naar de schijf schieten; hij zal verre achterblijven bij een gewoon scherpschutter. Geef daarentegen den besten scherpschutter een jachtgeweer in handen en Ge zult lang op Uw watersnip kunnen wachten.

De jager leert niet in een oogenblik — zelfs niet in langen tijd —

zijn gevoelschot af; de scherpschutter niet zijn kalm, juist gericht schot.

Daarom, geen scherpschutter op de vloot, geen jager op de pantserforten. Ieder heeft zijn eigen verdienste; combineert men, dan maakt men lapwerk.

En dan *toch* maar oefenen aan boord van schepen in het *gevoelschieten*, om daarvan te profiteeren op de kustbatterijen?

Neen, dat *nimmer*; Uw *gevoelschieten* aan boord is *daar* zeer goed, *noodzakelijk* zelfs, maar pas het *nimmer* toe op de kustbatterijen.

Ik herhaal hier met klem, wat ik gezegd heb in mijn December-artikel van De Mil. Spect.: dit beginsel is *ondeugdelijk*, is *gevaarlijk*.

In het geheele betoog van den Heer QUANT wordt de uitstekendheid der marinerichters warm bepleit. Wij vinden deze waardeering terug in alle geschriften van marinezijde, zoowel in de M. v. T., dus rechtstreeks van den Minister van Marine, als in de afzonderlijke nota van de drie marine-autoriteiten, als in de verhandelingen van den Heer VAN ASBECK, als ook in het debat van Krijgswetenschap bij de Heeren WESTERVELD en RAMBONNET. Ja, ik zeg, dunkt mij, niet te veel, als ik meen, dat de marine die uitstekende geoefendheid als één van de hoofdmotieven voor den overgang beschouwt.

Nu wil ik gaarne gelooven en ik neem het onmiddellijk aan, dat die richters werkelijk *uitstekend* geoefend zijn.

Maar moet nu de kustartillerie, **omdat** die richters zoo uitstekend geoefend zijn, hare geheele richt- en vuurwijze, ja, zelfs hare vuurleiding daarnaar regelen; of handelt men logischer door te zeggen: »de beste wijze van vuren voor de kustartillerie is zoo»; **daarna** bepaal ik, welk personeel daarvoor speciaal geoefend moet worden?

De Heer Q. houde het mij ten goede, maar ik denk, dat ook niet-deskundigen, mijne opvatting zaakrijker zullen vinden, dan het opdringen van de marine-richt- en vuurwijze aan de kustartillerie, alleen *omdat* de marine zulke goede richters heeft. Dat geeft een gewrongen toestand, dat noem ik het wringen van de marine-richtwijze in de vuurwijze van de pantserforten, dat acht ik in hooge mate ondoelmatig; **dat** heb ik **onoordeelkundig** genoemd en dat blijf ik zonder voorbehoud zoo noemen.

De S. heeft zich over dat woord »onoordeelkundig«, geloof ik, wel eenigszins boos gemaakt. Hij heeft zelfs niet geschroomd de zin van de vet gedrukte alinea op blz. 835 van mijn Dec.-artikel van De Mil. Spect. totaal verkeerd uit te leggen (zie blz. 266 van S.'s betoog, 2^e alinea).

Een onbevoordeeld lezer oordeele zelf.

Alvorens aan de trefferprocenten te beginnen, nog dit.

Ik denk, dat niet-deskundigen door al dat gepraai ¹⁾ op de Harssens de schrik wel om het lijf zal zijn geslagen en dat zij die ouderwetsche

1) Praaien = toeroepen; deze toelichting uitsluitend voor niet-deskundigen.

boel daar, met al dat gepraai, alleen op grond *daarvan*, onmiddellijk zullen veroordeelen.

Toch nog eene enkele opmerking hieromtrent, voornamelijk voor niet-deskundigen.

Een snelvarend doel moet worden bevuurd; het kanon moet elke secunde van elevatie veranderen; de elevatiegever moet dus zonder ophouden de elevatie-inrichting verstellen, om de snelle veranderingen in afstand onmiddellijk aan het kanon te kunnen mededeelen. Hij moet dus onafgebroken zijn aandacht op de elevatie-inrichting gevestigd houden.

Dat *kan* hij, als de afstanden hem worden toegeroepen. Dat kan hij *niet*, als hij den afstand eerst van de BARR AND STROUD-telegraaf moet aflezen en daarna de elevatie-inrichting stellen.

De electriche overbrenger van afstanden is overigens voorwaar geen onbekende op onze pantserforten (ik ken die zeer goed), want reeds 13 jaar geleden hadden wij die in IJmuiden. ¹⁾

Het praaieren levert in onze koepelforten geen enkel bexwaar op — eene voortdurende controle heeft dat *bewezen* — en op grond van eene 12-jarige ondervinding durf ik met beslistheid, als mijn meening, te verkondigen, dat het, waar mogelijk, doeltreffender is, dan het overseinen van afstanden met behulp van electriche telegrafen.

Wat ik dan ook van het praaieren zou willen afschaffen, als de omstandigheden daartoe later eventueel mochten noodzaken, zeker zou ik in den koepel *nimmer* afschaffen het praaieren van den gemeten afstand naar den elevatiegever.

Al weder dus een *ingrijpend* verschil met eene meening, van Marinezijde geuit.

Zou men dan inderdaad niet hechten aan *onze* jarenlange ondervinding, of acht men het zaakrijker en logischer om voor de kust-artillerie af te gaan op eene ervaring — hoe kort nog — bij de Marine opgedaan, b.v. bij eene vuurleiding als die op H. M. Heemskerck?

Ik heb gezegd, ik zal de Natie laten beslissen.

Nog zeer veel zou ik kunnen antwoorden op S. betoog; zóó wat betreft de officieren-richters, zóó wat betreft de noot op blz. 270, die m.i. volmaakt onlogisch is, zóó wat betreft de punten 4, 5, 6 en 7 op blz. 264, zóó wat betreft de Soerabaja-Commissie ²⁾ (kustbatterijen Koloniën blz. 266, zóó wat betreft de noot 2 op blz. 264.

1) Daar is de afstand van den afstandmeter tot het kanon te groot om toeroepen, zelfs door spreekbuizen mogelijk te maken. In de koepels is die afstand slechts enkele Meters.

2) Die herinner ik mij maar al te wel en juist zoo bijzonder goed, omdat het besprokene in die commissie (2 officieren van de Zeemacht en 2 van de Landmacht) bij mij den eersten stoot heeft gegeven, om overgang naar de Marine te achten in strijd met het welbegrepen belang van onze kust-verdediging.

Veel meer nog zou ik kunnen en feitelijk *moeten* beantwoorden. Plaatsruimte ontbreekt hier; als tijd en omstandigheden mij dat mogelijk maken, kom ik later op een en ander terug.

En hiermede zal ik van het vorenbehandelde onderwerp afstappen.

Nu het trefferprocent.

In de eerste plaats eene enkele opmerking omtrent de punten 1—7 op blzn. 253 en 254 van S.'s betoog. Men verwijt mij, dat ik ongelijksoortige grootheden heb vergeleken.

Het is waar, het verschil tusschen scheepsvuur en kustvuur *is zeer groot*; wie zou er nog aan kunnen twijfelen.

Ik vind het verschil tusschen het vuren van een *bewegelijk* en van een *vast* opstellingsvlak zelfs zoo groot, dat ik het ernstig zou betreuren, als men die twee zou willen combineeren; ik zou dat zeker niet achten te zijn in het nationaal belang.

Ik geef toe, dat ik misschien niet gelukkig ben geweest in de keuze van mijn voorbeeld, voor zoover dat betreft het trefferprocent van het vuur van H. M. Heemskerck van Sept. 1910, maar ik beschouwde dat vuur (*het gevechtsschieten*) als de proef op de som, als het eindresultaat, als de kroon op het werk, waartoe de kostbare, langdurige en intensieve schietoefeningen bij de marine hadden geleid.

Er wordt blijkbaar jaarlijks per schip slechts *éene* dergelijke oefening gehouden; het is, dunkt mij, de oefening, waar het op aankomt; de naam duidt zulks aan (*gevechtsschieten*).

Nu is het wel jammer, dat juist deze eene oefening mislukt is, want men zal mij toch moeten toegeven, dat het nu al zeer moeilijk wordt, de waarde der andere oefeningen (die toch zeker als voorbereiding voor deze gevechtsschietoefening moeten dienen) naar waarde te schatten.

Ik heb reeds gezegd, dat ik er van overtuigd ben, dat de marine-richters *uitstekend* geoefend zijn.

Met het oog daarop wil ik hier nog opmerken, dat het eerste gedeelte van punt 7. blz. 254 van S.'s betoog tot aan noot 1 op mij een zonderlingen indruk heeft gemaakt.

De daar gedane mededeeling geeft inderdaad te denken, *niet* over de bekwaamheid der richters zelf maar *wel* over het stelsel van opleiding dier richters.

Bij de *persoonlijke* schietoefeningen toch, richt men hen af op een hoog aantal treffers, men looft brevetten en prijzen uit, om toch maar veel treffers te krijgen, waardoor de richters er zeer natuurlijk uit eigenbelang toe komen om *zelf* hun schot te gaan verbeteren, hetgeen dan trouwens ook wordt aangemoedigd. Dit leert men hun bij de persoonlijke, *voorbereidende* schietoefeningen.

»Vorbereidende» cursiveer ik hier, omdat het toch niet de bedoeling dier oefening kan zijn, om alleen mooie *vredes*resultaten te krijgen, maar wel degelijk om den man geschikt te maken voor zijn oorlogstaak.

Maar ziet, bij de gevechtsschietoefeningen met *centrale* vuurleiding (oorlogsoefening zou men kunnen zeggen) wordt hun verboden op eigen gezag te verbeteren; de man schiet uitstekend, maar het resultaat blijft uit, omdat de man de ervaring, opgedaan bij de vele persoonlijke vooroefeningen, niet in practijk *mag* en *kan* brengen.

Bestaat hier werkelijk geen ernstige fout in het geheele stelsel van opleiding; opdrijven van trefferprocenten bij *vredesschietoefeningen*, die voor *gevechtsschietoefeningen* weinig of geen nut hebben?

Men denke daarover inderdaad eens ernstig na.

En dan, grootendeels op dezen vagen grondslag (de groote oefendheid der marine-richters, als gevolg van de goede gelegenheid tot oefenen) de kustverdediging over te brengen naar de Marine, met *negatie* eenvoudig van al de ervaring, die de kustartillerie — hoe stiefmoederlijk dan ook tot dusver bedeed — heeft opgedaan?

Meent de Heer QUANT werkelijk, dat *dat* zou zijn in het nationaal belang, gelooft hij, dat de Volksvertegenwoordiging op zulke losse gronden *jaarlijks* een miljoen ¹⁾ *meer* voor oorlogsuitgaven zal toestaan?

Ik betwijfel het.

Maar verder. Men heeft mij van verschillende zijden aangevallen over het in mijn December-artikel van De Mil. Spect. aangehaalde voorbeeld van trefferprocenten.

Het vuur uit de oefeningskanonnen van *Harssens* met zijn 95 % treffers werd door mij echter niet *uitsluitend* als vergelijkend voorbeeld aangehaald, maar ook wel degelijk om daardoor te bewijzen, dat de kustartillerie, ook met *miliciens*, uitstekende resultaten weet te bereiken en dat zij daarvoor geen *speciale vakmannen* (zooals de Marine) noodig heeft.

En al ware het nu eens juist, wat de Heer Q. in het slot van bijlage I zegt, dat de oefening op *Harssens* met zijn 95 % zoo bijzonder goed slaagde, omdat het daaraan deelneemende personeel (het bestond, behalve het kader, uitsluitend uit *miliciens*) 4 weken achtereen speciaal daarvoor geoefend was, zou dat dan niet het beste bewijs zijn, dat de kustartillerie, die \pm 1000 vrijwilligers (ad \pm 4,5 ton), welke de marine als vredesbezetting noodig acht (zie bijlage VI, M. v. T.), best kan ontberen?

Maar ik kan den Heer QUANT wel zeggen, dat van eene zoo geforceerde oefening geen sprake is geweest; zijn zegsman in deze heeft hem verkeerd ingelicht. Hoogstens is er, in die 4 weken, 10 à 15 uur speciaal geoefend in onderling verband.

De punten 2—7, op blzn. 253 en 254 van S.'s betoog, zal ik hier verder onbesproken laten; alleen wil ik nog opmerken, dat ik daartegenover

1) Want de gep. Luit^{nt}. Genl. VAN ERMEL SCHERER heet m. i. in zijn brochure (blz. 25) die meerdere uitgaven volkomen te recht op een miljoen geraamd; ik hoop, dat later met cijfers aan te toonen, waarbij ik de M. v. T. met bijlagen als uitgangspunt zal bezigen.

minstens een even groot aantal factoren zou kunnen opsommen, die bij eene vredesschietoefening, ten nadeele komen van de resultaten der kustartillerie. Dit zal uit het hierna volgende wel blijken.

Om niet te uitgebreid te worden, zal ik alleen in nadere beschouwingen treden over *enkele* vuren uit oefeningskanonnen en *enkele* uit zwaar geschut.

Schietoefeningen uit oefeningskanonnen.

<i>Zeemacht</i> (dagoefeningen). ¹⁾			<i>Landmacht.</i> ²⁾		
Aantal schoten.	treffer %.	Gemidd. afstand.	Aantal schoten.	treffer %.	Gemidd. afstand.
182	76,9 %	800	80	76	1355
602	73,7	800	80	90	1100
236	66,1	800	80	82	1330
647	78,2	800	80	74	1300
			80	73 ³⁾	1300
1667 gem 73,7 % 800 M.			400 gem. 79 % 1277 M.		

Laten wij nu, bij deze persoonlijke oefeningen, zooals de marine ze noemt, eens nagaan, welke factoren *voor*-, en welke *nadeeligen* invloed hebben gehad op de waarde dezer getallen.

Factoren, die een <i>voor</i> - of <i>nadeeligen</i> invloed op de resultaten <i>kunnen</i> hebben.	ZEEMACHT.		LANDMACHT.	
	VOOR-DEEL.	NA-DEEL.	VOOR-DEEL.	NA-DEEL.
a. Bewegelijk of vast opstellingsvlak		nadeel	voordeel	
b. Afstandmeting (bij de Marine minstens $2\frac{1}{2} \times$ groter nauwkeurigheid)	voordeel			nadeel
c. Schijfgrootte (bij de Marine 6×4 ; bij de landmacht 10×5)		nadeel	voordeel	
d. Afstand van schieten (bij de Marine gemidd. 800 M.; landmacht 1277 M.)	voordeel			nadeel
e. Geoefendheid personeel (bij de Marine vrijwilligers; landmacht miliciens)	voordeel			nadeel
f. Tijdduur der oefening		nadeel	voordeel	
g. Belemmering schietoefeningen.	voordeel			nadeel
h. Aantal schoten (Marine 1667; bij de landmacht 400)	voordeel			nadeel

Het is natuurlijk niet wel mogelijk, de hoegrootheid van elk dezer factoren in een bepaald cijfer uit te drukken; absoluut vergelijken

1) Gegevens uit bijlage I van S.'s verhandeling.

2) " " " " IIb " " "

3) S. had hier genomen 95% voor 1910; met de drie andere oefeningen, dat jaar gehouden, wordt dit slechts 73 %

zal dus wel altijd onmogelijk blijven, maar het wil mij toch toeschijnen, dat, over het geheel genomen, de voordeelen aan weerszijden ongeveer tegen de nadeelen zullen opwegen.

Wil men dus betreffende deze persoonlijke oefeningen eene conclusie trekken, dan zou men kunnen zeggen, dat, zoowel bij de Marine als bij de Landmacht, de resultaten *zeer goed* zijn te noemen, zonder elkaar veel te ontloopen.

Wij komen nu aan de resultaten van het zware geschut.

Tot mijn spijt vind ik daarvan in bijlage I slechts ééne oefening van de Marine vermeld, maar dit is eene *persoonlijke* schietoefening, dus als ik wel begrijp, ééne, waarbij de *exercitielading* is gebezigd. Deze mag dus niet vergeleken worden met de schietoefeningen met *oorlogsladingen* van de kustartillerie. De mislukte oefening van H. M. Heemskerck, wil ik, om billijk te blijven, er evenmin tegenover stellen.

Het komt mij daarom het meest billijk voor, de door S. in bijlage IIa aangehaalde schietuitkomsten van het zware geschut der kustartillerie afzonderlijk te beschouwen, en daarbij in vergelijking te treden met de gegevens van het nieuwere materieel der Marine.

Laat ik daarvoor b.v. nemen het zware geschut der pantserforten, (bijlage IIa, 2°). ¹⁾

In 1909 schoot het fort *Harssens* op eene verankerde schijf op korten afstand; dit vuur billijkheidshalve (wegens het natuurlijk hooge trefferprocent) er buiten latende, krijgen wij, voor de overige pantserforten op sleepschiif vurende met oorlogslading:

IJmuiden	24 cM. L/30	30 %	gemiddelde afstand	2950
Hoek van Holland	id.	12½ %	id.	3860
Pampus	24 cM. L/35	37½ %	id.	2030
gemiddeld 27 %			afst. ±	3000 M.

Ten gevolge van den grooten hoek, waaronder het projectiel bij 24 cM. L/30 en 35 (zelfde schootstafel) invalt, heeft men bij eene schijfhoogte van 6 M. slechts eene bestreken ruimte van **88 M.**; bij het kanon van 24 cM. N°. 2 der Marine op den zelfden afstand daarentegen **215 M.**

De gemiddelde fout van den afstandmeter, in gebruik bij de pantserforten, mag men op 3000 M. onder normale omstandigheden stellen ± 1,5 % van den afstand; bij de veel betere nieuwe afstandmeters BARR AND STROUD ²⁾ der Marine, met ± 3 M. basis, bedraagt die gemiddelde fout slechts 0,5 %.

Voor de pantserforten wordt de gemiddelde afstandfout op 3000 M.

¹⁾ Men ziet, ik neem voor de kustartillerie, wat betreft het trefferprocent, het *minst gunstige* geval.

²⁾ Op blz. 266, voorlaatste alinea, merkt S. zeer te recht op, dat de vroegere afstandmeters BARR AND STROUD met kleine basis (waarmede die der pantserforten zijn gelijk te stellen, resultaat Soerabaja-Commissie) verre achterstaan bij de tegenwoordig bij de Marine in gebruik zijnde afstandmeters.

dus ± 45 M; bij den nieuwen BARR AND STROUD der Marine ± 15 M.

Als de gemiddelde afstandsfout 45 M. is, mag men aannemen, dat de helft der fouten grooter, de andere helft kleiner is dan 45 M.

Alleen ten gevolge van de afstandmeting moesten dus bij bovenbedoelde vuren der pantserforten reeds 50 % der schoten buiten de schijf vallen.

Had men daarentegen bij die schietoefeningen gebruik gemaakt van het kanon van 24 cM. N°. 2 der Marine en van den nieuwen BARR AND STROUD, dan zou zelfs, de *dubbele gemiddelde fout* aannemende ($2 \times 15 = 30$ M.), deze afstandfout bij eene bestreken ruimte van 215 M., *nog* geen noemenswaardigen invloed op het trefferprocent kunnen hebben. Andere invloeden buiten beschouwing latende, had men in dat geval, wat de afstandmeting betreft, 100 % treffers mogen verwachten.

Bij de genoemde schietoefeningen der pantserforten in 1909 mocht men dus *in geen geval* meer dan 50 % treffers verwachten.

Laten wij nu verder nagaan, of dat maximum-trefferprocent van 50 — gegeven de omstandigheden — in billijkheid, bij goede oefening, als resultaat had kunnen worden geëischt.

Men zal dan spoedig tot de overtuiging komen dat deze eisch zeer onredelijk zou zijn, daar bij die oefeningen de omstandigheden veelal zeer ongunstig waren. Gebrek aan plaatsruimte laat niet toe, hier een volledig verslag te geven, maar voor een juist oordeel eischt de billijkheid toch, dat men den toestand eenigermate kenne. B.v.:

In IJmuiden werd in 1909 geschoten met 2 kanonnen; beschikbare munitie 10 oefeningspantsergranaten; per kanon dus 5. Waren de omstandigheden gunstig geweest, dan had dit vuur in betrekkelijk korten tijd (1 à 1½ uur)¹⁾ kunnen afloopen. Er waren echter *volle drie dagen* voor noodig.

1ste dag. 2 schoten (uit elk kanon één); zee woelig tot stormachtig, waardoor het vlot telkens onder water liep.²⁾ Oefening dien dag gestaakt wegens onveiligheid.

2e dag. 2 schoten (uit elk kanon één); zee als voren, doch nog ruwer; oefening gestaakt wegens te hooge zee; het slepen van het vlot werd onmogelijk.

3e dag. 6 schoten (uit elk kanon drie); zee aanvankelijk vrij kalm, later wederom zeer ruw.

Er werd geschoten met mobilisatiekardoezen, aanmaak 1895 en 1896, waaromtrent geen gegevens bekend waren.

Twee luitenants, die *voor de eerste maal met oorlogslading* schoten,³⁾ voerden de schietoefening uit.

1) Rekenende op 5 koersen, met wendingen, doelopname, schijfherstellen, enz.

2) Geen behoorlijke waterlijn dus bij dit *vredesdoel*, waardoor de afstandmeting minder betrouwbaar wordt; komt bij oorlogsdoelen niet voor.

3) Dit was, op eene enkele uitzondering na, bij al de onderwerpelijke schietoefeningen het geval.

Ook op de beide andere forten deden zich overeenkomstige omstandigheden (deels van den zelfden aard) voor, die zeer storend op de resultaten moesten inwerken.

Dit alles in aanmerking genomen, mag dan ook inderdaad het verkregen gemiddelde trefferprocent 27 (van een maximum toch van 50 %), zonder voorbehoud, nog *allesszins bevredigend* genoemd worden.

Nog een kort woord over het schieten met oefeningspantsergranaten (oorlogslading) van het fort *Harssens* (zie bijlage IIa, blz. 273).

Betreffende noot 2) van S. zij aangeteekend, dat de informaties werkelijk niet geheel juist zijn geweest.

Er werden gedaan 7 schoten, waarvan 4 treffers, 57 % dus; gemiddelde afstand 1930 M.

Wanneer ik de schietoefeningen op eene verankerde schijf buiten beschouwing laat, krijgen wij:

		treffer %.	gemidd. afstand.
In 1906	sleepschijf 20 X 5	0 % 1)	± 3000 M.
» 1908	» 15 X 5	50 % 2)	± 2000 »
» 1910	» 20 X 5	57 %	± 1930 »
	gemiddeld	36 %	± 2310 M.

De bestreken ruimte der 30 cM. kanonnen van *Harssens* (het oudste onzer pantserforten) is op 2300 M. slechts **80 M.**, de gemiddelde afstandfout **± 30 M.**

Bij het kanon van 24 cM. No. 2 en den nieuwen BAR AND STROUD der Marine zijn deze getallen op den zelfden afstand: bestreken ruimte **± 250 M.**; gemiddelde afstandfout **± 10 M.**

Waar beide factoren bij het betere Marinematerieel dus **driemaal** gunstiger zijn, kan men zonder overdrijving aannemen, dat bij gebruikmaking daarvan en, overigens onder gelijke omstandigheden, *minstens* een **tweemaal** grooter trefferprocent zou zijn verkregen.

In dit licht beschouwd, zullen de door S. gegeven trefferprocenten van het *oude materieel der kustartillerie*, allicht een gunstiger indruk op den lezer maken.

Men kan nu eenmaal van die oude kanonnen van 24 en 30 cM. L/25 op betrekkelijk groote afstanden geen schitterende resultaten verwachten op een, naar verhouding, *veel te klein doel*, de bestreken ruimten, in verband beschouwd met de afstandfouten der telemeters spreken hier boekdeelen.

Ik geloof dan ook, dat ik het hierbij wel kan laten en dat men

1) Uit een verkeerd begrepen zuinigheidsoogpunt werd vroeger weinig of niet met oefeningsP.G. en oorlogslading naar de sleepschijf geschoten.

2) Slechts 4 schoten gedaan bij vliegend stormweer, wind 20 M., soms nog meer.

het *schijnbaar* lage trefferprocent, niet zal toeschrijven aan ongevoelendheid van het personeel, noch aan foutieve richt- en vuurwijze, maar uitsluitend aan het *meer dan verouderd* materieel; en wanneer de Regeering de kustartillerie eens wat minder stiefmoederlijk zal bedeeën, houde men zich overtuigd, dat op de pantserforten, bij behoorlijk kader, zooals er thans veelal is, evenveel is uit te richten met *miliciens*, als met de beste *kanounier-richters* der Marine. De niet geringe uitgaven voor die vrijwilligers kan de Regeering zich heusch besparen.

En hiermede zal ik voor het oogenblik besluiten.

Mocht ik later tijd en gelegenheid kunnen vinden om het artikel van den Heer QUANT nader in zijn geheel te behandelen, dan zal ik, alvorens daartoe over te gaan, gaarne van het vriendelijk aanbod van S. gebruik maken, om de vuurleiding op H. M. Heemskerck onder zijn persoonlijke voorlichting in oogenschouw te nemen.

Natuurlijk kan er bij een bezoek van enkele uren geen sprake van zijn, zich *op de hoogte* te stellen van de praktische waarde van eene zoo ingewikkelde zaak. Als aanvulling van de door mij ter zake gemaakte studie, zal het echter wel eenig nut kunnen hebben.

Het al dan niet zaakrijke van mijn vorenstaand betoog heeft overigens met die korte aanschouwing niets uitstaande.

HELDER, April 1911.

Korte mededeelingen omtrent militaire zaken in verschillende landen.

Algemeen: Draadlooze telegrafie, Streffl., Febr. Fransche en Duitsche recruteeringstoestanden in 1909, Int. Rev., Maart.

Amerika (Vereenigde Staten van Noord-): Marine-aangelegenheden, Streffl., Febr. Kustverdediging aan de Stille Oceaan. Inenting tegen typhus. Schietproeven op gewapend beton. Cavalerie-uitrusting. Legerbegrooting, M. Woch., N°. 28. Verlof van officieren. Oefeningskamp voor de militia. Wedrennen voor officieren. Versterking van het Panama-kanaal, M. Woch., N°. 30. Het commandeeren van officieren voor administratieve betrekkingen. Vermeerdering van het aantal officieren. Commissie voor bergartillerie. Mobilisatieoefeningen. Officiersadspiranten, M. Woch., N°. 32. Ongeval op het lineschip Delaware. Kustversterkingen, Jahrb. A. u. M., Maart.

België: Reorganisatie van den generalen-staf. De herfstmanoeuvres in 1911, Int. Rev., Maart.

Bolivia: Bestelling van geschut in Frankrijk, Jahrb. A. u. M., Maart.

Brazilië: Mouterij bij de marine. Nieuwe schepen, Streffl., Febr.

Bulgarije: Nieuwe wet op de militaire belasting, Streffl., Febr. Gedenkteeken voor Grootvorst NICOLAAS, M. Woch., N°. 25. Toelatingsexamen voor hoogere onderwijsinrichtingen van het leger, M. Woch., N°. 27.

China: Oprichting van een arsenaal, Jahrb. A. u. M., Maart.

Duitschland: Verbond van vrijwilligers uit den oorlog van 1870—'71, M. Woch., N°. 33. Uitkomsten van het onderzoek van lastauto's voor het leger, Jahrb. A. u. M., Maart.

Engeland: Zuid-Afrikaansch steunpunt voor de vloot, Streffl., Febr. De Britsche landsverdediging, Int. Rev., Maart. Verandering aan de 30,5 cM. kanonnen L/35. Vergrooting van het kaliber van de zware scheepsartillerie, Jahrb. A. u. M., Maart.

Frankrijk: Bepalingen op de opleiding van generale-stafofficieren. Manoeuvrebepalingen 1911. Regeling der officierspensioenen. Marine-aangelegenheden, Streffl., Febr. De veldtocht naar Wadai, M. Woch., N°. 26. Vliegterrein bij Arras. Geweren, M. Woch., N°. 28. Generaal BRUN, M. Woch., N°. 29. Onderscheidingsteeken voor territoriaal-officieren. Het aanspreken van meerderen en minderen, M. Woch., N°. 30. Korps-cavaleriebrigades. Infanterie-caissons Model-kazerne. Oude luitenants. Concours hippique voor reserve-officieren. Luchtschipkaart, M. Woch., N°. 31. De te oude luitenants der infanterie, M. Woch., N°. 32. Bevorderingstoestanden bij de cavalerie. Onderscheidingsteeken voor adspirant reserve-officieren. Vliëgschool bij Fontainebleau. Verkoop van alcoholhoudende dranken in cantines, enz.

Machinegeweren bij de marine. Opleiding vóór het in dienst treden, M. Woch., N°. 33. Eischen voor de militaire vliegtuigen. Inschieten van een 30,5 cM. scheepsvuurmond L/50 van SCHNEIDER. Gebreken bij de 30 cM. kanonnen der pantserscheepen. 1910 als grondslag voor de verdere ontwikkeling van het leger. Bevorderingen in 1911. Generaal MICHEL, Jahrb. A. u. M., Maart.

Griekenland: Artillerievermeerdering. Grensversterkingen, Jahrb. A. u. M., Maart.

Italië: Grootte manoeuvres 1911. Buitenlandsche officieren op de cavalerie-applicatieschool te Pinerolo. Langer dienende manschappen bij de bereden troepen. Vrijwilliger-formaties. Medailles van verdienste voor troependeelen. De eerste dreadnought. Andere dreadnoughts. Vlootsteunpunten. Torpedojagers en -booten. Onderzeebooten. Wijding van gevechtswaggen. Luchtschiphaven voor de Italiaansche marine. Aviatische stations in Bovolenta, Streffl., Febr. Gaeta en het genie-museum. Militaire prijsvraag, M. Woch., N°. 28. De beoordeeling der officieren. De uitbreiding der vloot, Int. Rev., Maart. Oorlogsbudget 1911, Jahrb. A. u. M., Maart.

Japan: Marine-officierskorps, Streffl., Febr. Grootte marschen. Na-jaarsoefeningen. Nieuwe reglementen, M. Woch., N°. 29.

Mexico: Credieten voor het leger, Jahrb. A. u. M., Maart.

Noorwegen: Uitgaven voor geschut, Jahrb. A. u. M., Maart.

Oostenrijk-Hongarije: Motorballons, Streffl., Febr. Opheffing van de Weener landweer-cadettenschool. Militair leeraarskorps, M. Woch., N°. 26. Tweede stafofficier bij de pionierbataljons. Nieuwe machine-geweerafdelingen. Oefeningen der vestingballonafdelingen. Soldaten van vreemde nationaliteit. Ski-oefeningen in de Karpathen, M. Woch., N°. 27. De uitbreiding van de vloot. De hervormingen in het leger, Int. Rev., Maart. Spoorweg-lijncommandanten. Automobiël-cursus, M. Woch., N°. 33. Het berggeschutvraagstuk. Nieuwe voorstellen voor eenheidsprojectielen, Jahrb. A. u. M., Maart.

Rumenië: Remonte. Studie van de Slavische talen. Marinecursus, Streffl., Febr.

Rusland: Hervorming van de intendance. Afschaffing van premiegelden voor de beheerders van militaire verplegingsmagazijnen en intrekking van het ondersteuningsfonds. Kustversterkingen. Automobilisme, Streffl., Febr., Over de opleiding der infanterie, Int. Rev., Maart. Bepalingen aan de Finsche Golf. Versterking van Wladivostock. Versterking van de vloot. Terugblik op het jaar 1910.

Servië: Bestelling van geschut en machinegeweren. M. Woch., N°. 25.

Spanje: De nieuwe 15.000 ton linescheepen der Spaansche vloot, Int. Rev., Maart.

Turkije: Oproeping van dienstplichtigen, M. Woch., N°. 25. School voor opleiding van reserve-officieren, M. Woch., N°. 29. Bestelling van berggeschut, M. Woch., N°. 32. Bergartillerie. Munitiebestelling bij KRUPP, Jahrb. A. u. M., Maart.